

Duminica și Sinodiconul Ortodoxiei¹

— dosarul integral

Oficiul liturgic²

SÂMBĂTĂ SEARA

LA VECERNIA MICĂ

*La „Doamne strigat-am”, următoarele stihiri prosomii pe 4
Facerea lui Nicolae
glas 1 „Ale cereștilor cete”*

Acum strălucirea drepte-credințe s-a desfăcut tuturor, risipind ca pe un nor rătăcirea necredinței și luminând inimile drept-credincioșilor. Veniți toți ortodocșii să cădem și să ne închinăm cu cuget cucernic cinstitelor icoane ale lui Hristos.

Cu icoane cu întipărire sfântă se înfrumusețează acum împodobindu-se ca o mireasă Biserica lui Hristos și-i cheamă pe toți duhovnicește: să ne adunăm să prăznuim în înțelegere și credință, mărink cu bucurie pe Domnul!

Toată lumea să se veselească, că iată Domnul a surpat din înălțime tăria necredinței cu negrăită prevedere, iar noi, smeriții, să ne înălțăm astăzi călăuziți de evlavioasa împărăteasă spre credința ortodoxiei.

Cinstirea icoanei urcă la prototipul ei, spune Sfântul Vasile, de aceea cinstim prin relație icoanele Mântuitorului Hristos și ale tuturor sfinților, pentru ca, ținându-le în mâini, să nu fim duși pe nesimțite în reaua cinstire.

Slavă... și acum. A Născătoarei

Cel nevăzut prin firea fără de început și dumnezeiască om S-a arătat, Copilă, din precuratul tău sânge, din culmea bune-milostivirii Sale; scriind deci noi în icoană imitarea trupului Său, ne închinăm ei cu cinstire toți credincioșii cu cucernicie și o mărim.

*La stihioavnă, stihiri prosomii
glas 2 „Casa Efratei”*

Fugind de ciurma făcătoare de stricăciune a cacodocșilor, să ne luminăm inimile, credincioșilor, cu lumina Ortodoxiei, slăvind pe Dumnezeu.

Stih: „Aduceți Domnului fii ai lui Dumnezeu”.

Se desființează acum înșelăciunea nămolosă a lui Arie, Macedonie, Petru, Sever și Pius, și strălucește Lumina cea în Trei Sori.

Stih: „Închinați-vă Domnului în curtea cea sfântă a Lui”.

Nu se mai laudă dogma falsă a rău-credincioșilor, căci la un semn al Teodorei Dumnezeu dă acum ortodocșilor toiaș de tărie.

Slavă... și acum. A Născătoarei

Înălțat-ai cornul celor smeriți, Născătoare de Dumnezeu, născând pe Dumnezeu Cuvântul; de aceea toți credincioșii cinstindu-te cu credință te mărim.

Tropar, glasul 2

Preacuratei Tale icoane ne închinăm, Bunule, cerând iertare greșelilor noastre, Hristoase Dumnezeu nostru; căci cu voie bine ai voit să Te înalți cu trupul pe cruce ca pe cei ce i-ai plăsmuit să-i scapi din robia vrăjmașului. De aceea cu mulțumire strigăm Ție: Toate le-ai umplut de bucurie, Mântuitorul nostru, Cel ce ai venit să mântuiești lumea.

Și acum. A Născătoarei

¹ Fragment din diac. IOAN I ICĂ JR, *Canonul Ortodoxiei II. Sinoadele Ecumenice*, Ed Deisis, Sibiu, în curs de apariție.

² Traducere diac. Ioan I Ică jr după: *Triodion katanyktikon*, Ekd. Apostolike Diakonia tes Ekklesias tes Ellados, Atena, 1994, p. 301–348.

Toate tainele Tale sunt mai presus de cuget, toate sunt preamărite...
Și apolisul.

LA VECERNIA MARE

După psalmul începător și catisma 1 a Psaltirii „Fericit bărbatul”, la „Doamne strigat-am” punem 10 stihuri și cântăm 6 ale Învierii din Octoih și 4 ale Triodului.

Stihiri prosomii ale Triodului

glas 8, „Toată nădejdea punându-ne”

Pe Tine Cel Necuprins Care mai înainte de luceafăr ai strălucit fără de început din pântecul nematerial și netrupesc al Născătorului Tău, prorocii cei însuflați de Duhul Tău, Doamne, Te-au vestit dinainte că vei fi Prunc întrupat din cea care nu știe de nuntă, unit cu oamenii și văzut pe pământ; prin aceștia învrednicește-ne ca un Îndurat de lumina Ta pe noi cei ce cântăm negrăita și cinstita Învierea Ta.

Cu cuvântul vestindu-Te și cu faptele cinstindu-Te de Dumnezeu grăitorii proroci au cules rodul vieții fără sfârșit; căci nesuferind, Stăpâne, să adore creatura în locul Tău, Creatorul, au întors spatele întregii lumi în chip evanghelic și s-au asemănat Patimii Tale pe care au vestit-o mai dinainte; cu ale căror rugăminți învrednicește-ne să străbatem fără reproș stadionul înfrânării, Cel ce singur ești Mult-milostiv.

Fiind necircumscris prin firea Ta cea dumnezeiască, Stăpâne, în zilele cele de pe urmă ai socotit lucru vrednic să Te circumscrii întrupându-Te, căci prin luarea trupului ai luat și toate însușirile lui; de aceea scriind înfățișarea arătării Tale o sărutăm în chip relativ, înălțându-ne spre iubirea Ta, și din ea scoatem harul tămăduirilor, urmând predaniilor dumnezeiești ale Apostolilor.

Preacinstită podoabă a primit Biserica lui Hristos prin preastrălucita înălțare a cinstitelor și sfințelor icoane ale Mântuitorului Hristos, ale Maicii lui Dumnezeu și ale tuturor sfinților, prin care se luminează și strălucește de har și alungă ceata ereticilor, iar veselindu-se slăvește pe Iubitorul de oameni Dumnezeu Care a răbdat pentru ea patimi de bunăvoie.

Slavă, glas 2

Strălucit-a harul adevărului și cele prefigurate în vechime în chip umbratic se săvârșesc acum în chip arătat. Căci iată Biserica se îmbracă în icoana după trup a lui Hristos ca și într-o podoabă mai presus de lume, însemnând în ea prefigurarea cortului mărturiei și ținând credința ortodoxă; ca ținând icoana Celui pe care-L cinstim să nu ne rătăcim. Să se îmbrace în rușine cei ce nu cred așa, căci pentru noi chipul Celui Întrupat este o slavă, fiind venerat cu bună cinstire, nu îndumnezeit; pe acesta sărutându-l noi, credincioșii, să strigăm: Dumnezeule, mântuiește poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta!

Și acum, a Născătoarei, a glasului din Octoih

La Litie, ca de obicei, idiomela hramului, după care această idiomelă

Slavă, glas 2

Bucurați-vă, cinstiți proroci, care ați așezat frumos Legea Domnului și prin credință v-ați arătat stâlpi neclintiți și nedoborâți, căci voi v-ați arătat mijlocitori ai Noului Testament al lui Hristos, și, mutându-vă la cer, pe Acela rugați-L pace lumii să dăruiască și mântuire sufletelor noastre.

Și acum, a Născătoarei

Toată nădejdea mea spre tine o pun, Maica lui Dumnezeu, păzește-mă sub acoperământul Tău.

La stihoavnă, stihurile Octoihului

Slavă, glas 2, idiomelă

Cei care am pășit de la necredință la dreapta-credință și ne-am luminat cu lumina cunoștinței, să batem din palme cum zice psalmistul, aducând lui Dumnezeu laudă de mulțumire; și să ne închinăm cu cinstire sfințelor icoane ale lui Hristos, ale Preacuratei și tuturor sfinților întipărite pe ziduri, pe

scânduri și pe sfintele vase, respingând religia rău-cinstitoare a cacodocșilor, căci cinstirea icoanei urcă, cum spune Sfântul Vasile, la prototipul ei, cerând prin soliile preacuratei Tale Maici, Hristoase Dumnezeule, și ale tuturor sfinților, să ni se dea mare mila Ta.

Și acum, a Născătoarei, același glas

O minune nouă între toate minunile cele de demult...

Troparul „Născătoare de Dumnezeu Fecioară” de trei ori și celelalte ale privegherii.

DUMINICĂ DIMINEAȚĂ LA UTRENIE

Obișnuitele stihologii ale Învierii

Canoanele: al Învierii, al Crucii-Învierii și al Născătoarei pe 8, și al Triodului pe 6.

Canonul Triodului, cu acrostihul „Astăzi a venit strălucirea cu dumnezeiască lumină a dreptei-credințe”. Facerea lui Teofan.

Oda 1, glas 4 „Adâncul Mării Roșii”

Săltând cu veselie astăzi, credincioșilor să strigăm: Cât de minunate sunt lucrurile Tale, Hristoase, și cât de mare e puterea Ta, Cel ce ai lucrat înțelegerea și armonia noastră!

Zi de bucurie veniți să săvârșim, gânditorilor de Dumnezeu; acum cerul și pământul se veselesc, iar cetele îngerilor și adunările muritorilor prăznuiesc.

Cea mai mare binefacere văzând: mădularele depărtate ale lui Hristos adunate la un loc spre unire, să batem din palme și să laudăm pe Dumnezeu, Care a prezidat pacea noastră.

Datu-s-au astăzi Bisericii biruințele la semnul și sfatul mișcat de Dumnezeu al Teodorei și a lui Mihail, împărații noștri, care țin dreapta-credință.

A Născătoarei

Săbiile ereziilor rău-credincioase au pierit, și văzând biserica ta, Preacurată cinstită, împodobită cu icoane în chip preaevlavios și dreptcredincios, să ne veselim acum cu toată sfințenia.

Oda 3 „Se veselește de tine”

Nu se mai înalță acum sprânceana ereticilor, căci puterea lui Dumnezeu a întărit Ortodoxia.

Nori să ne stropescă astăzi rouă cerească din cer, cum zice prorocul, pentru învierea credinței.

Cu sunet frumos să trâmbițeze în chip mai presus de fire trâmbițele tainice ale Apostolilor lui Hristos reînălțarea cinstitelor icoane.

Să laudăm pe Hristos Care ne-a arătat o împărătească drept-credincioasă și iubitoare de Hristos împreună cu odrasla ei de Dumnezeu încununată.

A Născătoarei

Cortul tău cel sfânt luându-l iarăși noi, credincioșii, Preacurată, cerem să fim luminați acum de harul cel luminos.

Sedealna, glas 1 „Ceata îngerească”

Întipărirind în icoană chipul Tău, strigăm în chip limpede nașterea Ta, minunile Tale negrăite și răstignirea Ta de bunăvoie, Hristoase; de aceea demonii sunt izgoniți cu frică, iar cacodocșii se tânguie cu mâhnire ca niște părtași ai acestora.

Slavă

Cu chipurile prorocilor, cu înfățișările apostolilor, cu icoanele și închipuirile sfinților mucenici și ale tuturor sfinților se gătește cu sfințenie, iar cu strălucirile înțelese cu mintea ale Mirelui și Miresei înțelese cu mintea se luminează acum Maica noastră Biserica, Sionul cel de sus.

Și acum, a Născătoarei

Celor ce cu dor cinstesc icoana ta sfântă, cinstită, și Maică a lui Dumnezeu te vestesc cu un glas și se înclină ție cu credință, arată-te străjuitoare și ocrotitoare tare, întorcând departe de la aceștia toate greutățile, ca una ce poți toate.

Oda 4 „Ridicat pe cruce”

Cu venirea dumnezeiescului Mângâietor, sfințește biserica Ta și cu venirea Lui alungă înșelăciunea ereziei, Cuvinte al lui Dumnezeu, Mult-milostive.

Izbăvind pe poporul Tău de o rea-credință foarte silnică, arată-l aprins de zelul dreptei-credințe și strigând cu credință: Slavă puterii Tale, Doamne!

Văzând dumnezeieștile corturi strălucind de chipurile cu dumnezeiască întipărire ale icoanelor lui Hristos și ale Născătoarei de Dumnezeu, să ne veselim cu sfântă cuviință.

Împărăteasa împodobită cu cunună dorind adevărata Împărăție a lui Hristos, a zugrăvit icoana Lui preacurată și chipurile sfinților.

A Născătoarei

Născând pe Dumnezeu Cuvântul întrupat, te-ai arătat sfințire cu dumnezeiască cuviință a Acestuia, Tu cea plină de har; pentru aceea sanctuarul tău luminos îl resfințim.

Oda 5 „Tu, Doamne, lumină”

Pune, Doamne, Bisericii Tale întărire, ca să rămână în veacul veacului neclintită de valul ereziilor.

În tot pământul a strălucit lumina veseliei și ajutorului dat credincioșilor de sus.

Cel ce ești singur bun și izvor al bunătății, Tu înalță cornul împăraților credincioși care cinstesc icoana Ta.

Lumina neapasă a dreptei-credințe ne-ai răsărit cu porunca de Dumnezeu insuflată și la un semn gânditor de Dumnezeu al credincioșilor împărați.

A Născătoarei

Înnoiește-ne nouă, bunăcuviința dintru început, preacurată Maica lui Dumnezeu și cu harul sfințește această casă a ta.

Oda 6 „Jertfi-voi Ție, Doamne”

Se scrie și cinstește fiind închinată cu credință întipărirea Stăpânului, iar Biserica primește iarăși îndrăznire, slăvind pe Mântuitorul cu dreaptă-credință.

Se dezbracă de mâhnire și întunericul ereziei Biserica lui Hristos, poartă haina veseliei și se acoperă cu harul dumnezeiesc și purtător de lumină.

Bunul nume al strălucirii dintru început l-a câștigat poporul ortodocșilor la un semn al împărătesei și împăratului Mihail, evlaviosul ei fiu.

A Născătoarei

Cel ce a poruncit în vechime să se facă un cort al mărturiei, ca într-un cort cuvântător locuiește întru tine Cel singur slăvit, Care slăvește, Fecioară, cu minuni biserica ta.

Condac, glas 8

Cuvântul necircumscris al Tatălui întrupându-Se din tine, Născătoare de Dumnezeu, S-a circumscris și remodelând chipul cel întinat l-a amestecat cu frumusețea dumnezeiască; deci mărturisind mântuirea, o povestim cu lucrul și cu cuvântul.

Icos

Această taină a Economiei prorociei din vechime insuflați în chip dumnezeiesc au vestit-o mai dinainte pentru noi, cei ce am ajuns la sfârșitul veacurilor și care am dobândit lumina ei. Deci luând prin ea cunoștință dumnezeiască, cunoaștem pe Dumnezeu Un Domn slăvit în Trei Ipostase și numai Lui slujindu-I și având o singură credință și un singur Botez, ne-am

îmbrăcat în Hristos; deci mărturisind mântuirea, o povestim cu lucrul și cu cuvântul.

Sinaxarul din Minei, apoi acesta.

În ziua aceasta, în prima Duminică din Postul Mare, facem aducere-aminte de reînălțarea sfințelor și cinstitelor icoane care s-a făcut de împărații din Constantinopolului de veșnică pomenire Mihail și mama lui Teodora, pe vremea patriarhiei Sfântului Metodie Mărturisitorul.

Stih: Icoanele surghiunite în chip necuviincios
mă bucur văzându-le închinare cu cuviință.

Leon Isaurul [717–740], potrivit îngăduinței lui Dumnezeu, din păzitor de asini și lucrător cu palmele, a pus stăpânire pe sceptrul împărăției Constantinopolului, pe vremea când era cărma Bisericii cel întru sfinți Gherman [715–730]. Îndată Leon a poruncit de l-a chemat la el și i-a zis: „Mi se pare, Înalt Prea Sfințite Stăpâne, că icoanele nu se deosebesc întru nimic de idoli. Poruncește deci să le scoată repede din biserici. Iar dacă sunt adevărate chipurile sfinților, atunci să fie ridicate mai sus, pentru ca să nu le spurcăm neconținut sărutându-le și să cădem astfel în păcat.” Patriarhul a respins aceste cuvinte groaznice ale împăratului și i-a spus: „Să nu fi tu acela, împărate! Am auzit că s-a pornit odată cineva cu furie împotriva sfințelor icoane; iar numele aceluia este Conon.” „Eu mă numeam așa, a răspuns împăratul, pe când eram copil.” Pentru că n-a vrut să asculte de porunca lui, împăratul l-a surghiunit [în 730] de pe scaunul patriarhal și l-a înlocuit cu Anastasie [730–754], care-i împărțea gândul. Și așa s-a ivit atunci lupta împotriva sfințelor icoane. Se spune că evreii i-au strecurat pe furiș această ură, prezicându-i printr-o magie oarecare urcarea la împărăție pe când era sărac și-și câștiga existența împreună cu ei păzind asini. După ce Leon și-a sfârșit rău viața, a urmat la tronul împărătesc fiul lui, Constantin Copronim [740–775], care era pornit cu mult mai multă furie împotriva sfințelor icoane. Pentru ce să mai spunem câte și ce fel de fapte groaznice a săvârșit și acest nelegiuit? Dar și el și-a săvârșit viața mai rușinos și urmează pe tronul împărătesc [Leon] fiul său născut cu hazara [775–780]. Dar după ce și el și-a trăit rău viața, i-au urmat la conducerea împărăției Irina și Constantin [780–802]. Aceștia, sfătuiți fiind de patriarhul Tarasie [784–806], au adunat [în 787] al șaptelea Sinod Ecumenic și Biserica lui Hristos a căpătat iarăși sfințele icoane. După ce au părăsit și aceștia tronul împărătesc, s-a urcat Nichifor patriarhul [802–811], apoi Stavrachie, fiul lui [811], după care a urmat Mihail Rangabe [811–813]. Toți au cinstit sfințele icoane. Lui Mihail i-a urmat sălbaticul Leon Armeanul [813–820]. Acesta a pornit o a doua luptă împotriva icoanelor, înșelat fiind de un monah zăvorât și rău-credincios. Și iarăși a fost lăsată fără podoabă Biserica lui Dumnezeu. După Leon Armeanul a venit pe tronul împărătesc Mihail Amoreul [820–829]. După el a venit Teofil, fiul său [829–843], care i-a lăsat în urmă pe înaintașii săi în nebunia sa împotriva icoanelor. Acest Teofil a dat la osânde și pedepse groaznice pe mulți dintre sfinții părinți pentru cinstitele icoane. După ce și-a sătura cruzimea timp de doisprezece ani, a fost cuprins de o boală de măruntaie și pe când urma să se smulgă din viață, a deschis foarte tare gura lui încât se arătau și cele dinăuntru lui. Împărăteasa Teodora, foarte întristată din pricina aceasta și copleșită de durere, a adormit și a văzut în vis pe Preacurata Născătoare de Dumnezeu cu Pruncul Cel mai înainte de veci în brațe, înconjurată de îngeri strălucitori care loveau și își băteau joc de Teofil, bărbatul ei. Când s-a sculat din somn, Teofil și-a venit puțin în simțire și a strigat: „Vai de mine, ticălosul! Din pricina sfințelor icoane sunt bătut”. Îndată împărăteasa a pus la căpătâiul lui icoana Născătoarei de Dumnezeu și s-a rugat ei cu lacrimi. Iar Teofil, deși era grozav de bolnav, văzând pe unul din cei ce stăteau în jurul lui că poartă engolpion, i l-a smuls și l-a sărutat. Și îndată gura lui, care scrâșnea împotriva icoanelor, și nerușinatul lui gâtlej, care stătea deschis, au venit la starea lor firească de

mai înainte, i s-au potolit neconținutele dureri și chinuri și a adormit mărturisind că bun lucru este a cinști și a ne închina sfințelor icoane. Scoțând deci împărăteasa din lăzile ei cinstitele și sfințele icoane, l-a făcut pe Teofil să le sărute și să le cinstească din tot sufletul. După puțină vreme Teofil a murit. Teodora a chemat pe toți cei din surghiun, a eliberat pe cei din închisori și a poruncit să se trăiască în libertate. A izgonit de pe scaunul patriarhal pe Ioan, numit și Iani, care era mai mult căpetenia vrăjitorilor și demonilor decât patriarh. Iar tronul patriarhal s-a suit mărturisitorului lui Hristos, Metodie [843–847], care pătimize multe mai înainte și fusese îngropat de viu într-o groapă. Așa stând lucrurile, Ioanichie cel Mare, care sihăstrea în munții Olimpului, a avut o cercetare dumnezeiască. A venit la el marele sihastru Arsaachie și i-a spus: „Dumnezeu m-a trimis la tine ca să mergem la precuviosul bărbat Isaia, care sihăstrește închis într-o peșteră din Nicomidia, spre a învăța de la el cele ce sunt plăcute lui Dumnezeu și potrivite Bisericii Lui”. Și într-adevăr, când au ajuns la el, au auzit din gura lui: „Acestea zice Domnul: «Iată s-a apropiat sfârșitul dușmanilor icoanei Mele. Duceți-vă la împărăteasa Teodora, dar și la patriarhul Metodie, și le grați așa: Să opriți pe toți cei nesfințiți și așa, împreună cu îngerii, să-mi aduceți jertfă, cinstind icoana chipului Meu și Crucea».” Auzind acestea, s-au dus îndată la Constantinopol și au vestit cele ce li s-au spus patriarhului Metodie și tuturor aleșilor lui Dumnezeu. Iar ei adunându-se s-au dus la împărătească, pe care au aflat-o cu totul încredințată, căci din părinți era evlavioasă și iubitoare de Dumnezeu. Îndată împărăteasa și-a scos icoana Născătoarei de Dumnezeu ce-i atârna la gât și, în văzul tuturor, a sărutat-o spunând: „Anatema să fie dacă cineva nu se închină și nu sărută icoanele prin relație, nu prin adorație, nu ca pe niște dumnezei, ci ca pe niște icoane ale arhetipurilor din pricina afecțiunii și dorului după acestea!” Și toți cei care erau acolo s-au bucurat cu bucurie mare. La rândul ei, împărăteasa i-a rugat și ea să facă rugăciuni pentru Teofil, bărbatul ei. Iar ei, văzând credința ei, au fost înduplecați, cu toate că la început nu voiau. Și în adevăr, cel întru sfinți Metodie a adunat poporul, tot clerul și pe arhierii în Marea Biserică a lui Dumnezeu [Sfânta Sofia], printre care erau și acești bărbați aleși: cei din Muntele Olimp, marele Ioanichie, Arsaachie și Navcratie, ucenicii lui Teodor Studitul, Teofan și Teodor „scrișii” și mărturisitorii, Mihail aghiopolitul și singhelul și mulți alții, și cu toții au făcut toată noaptea rugăciuni către Dumnezeu pentru Teofil, rugându-se cu lacrimi și cu rugă fierbinte. Așa au făcut tot timpul celei dintâi săptămâni a Postului Mare, același lucru făcându-l și împărăteasa Teodora împreună cu femeile și cu restul poporului. Și pe când se făceau aceste rugăciuni, vineri, pe la revărsatul zorilor, împărăteasa a adormit și i se părea că se găsește la picioarele Crucii și că treceau pe cale, cu mult zgomot, niște oameni care duceau felurite unelte de chin. În mijlocul lor era dus legat cu mâinile la spate și împăratul Teofil. Când l-a văzut, a mers și ea după cei care-l duceau pe acesta. Ajungând la Poarta de bronz, a văzut un bărbat strălucitor la față, care sta înaintea icoanei lui Hristos, iar Teofil s-a oprit înaintea lui. Împărăteasa s-a atins de picioarele acelui bărbat și se ruga pentru împărat. Dar numai ce a deschis Teodora gura, că acel bărbat i-a zis: „Mare este, femeie, credința ta! Află că pentru lacrimile și pentru credința ta, încă și pentru rugile și rugămintile robilor Mei și ale preoților Mei, îl iert pe Teofil, bărbatul tău!” După aceea a spus și celor care-l duceau pe Teofil: „Dezlegați-l și dați-l femeii lui!” Împărăteasa l-a luat și a plecat bucurându-se și veselindu-se. Și îndată s-a trezit din somn. Acestea le-a văzut în vis împărăteasa Teodora. Iar patriarhul Metodie, în timp ce se făceau rugăciuni și cereri pentru Teofil, a scris pe o hârtie numele tuturor împăraților eretici, între care a pus și numele lui Teofil, și a pus această hârtie sub Sfânta Masă fără să știe nimeni. Vineri vede și el un înger înfricoșător că intră în Marea Biserică. Se apropie de el și pare că-i spune: „Ți-a fost ascultată rugăciunea, episcopie! Împăratul Teofil a primit iertare! Nu mai supăra pe viitor Dumnezeirea pentru el!” Patriarhul, vrând să știe

de-i adevărată vedenia, s-a sculat din locul unde era, a luat hârtia, a desfăcut-o — o, judecățile lui Dumnezeu! — și a găsit șters cu totul de Dumnezeu numele lui Teofil. Mult s-a bucurat împărăteasa când a auzit acestea și a înștiințat patriarhul să adune întreg poporul cu sfintele cruci și cu sfintele icoane în Marea Biserică, ca s-o împodobească din nou cu sfintele icoane și să facă tuturor cunoscută această nouă minune. Și într-adevăr, îndată s-au adunat toți în biserică cu lumânări în mâini. Și au venit și împărăteasa cu fiul ei. Și făcând procesiune, au pornit de acolo până la așa-numitul Milion, cu sfintele icoane, cu dumnezeieștile și cinstitele lemne ale crucii, cu sfânta și dumnezeiasca Evanghelie, strigând: „Doamne miluiește!” Și tot așa s-au întors din nou în biserică și au săvârșit dumnezeiasca Liturghie, sfintele și cinstitele icoane fiind reînălțate de niște bărbați cu o viață deosebit de sfântă; cei drept-credincioși și cucernici au fost slăviți, iar necredincioșii potrivnici și care n-au primit cinstirea sfintelor icoane au fost dezavuați. Și acești sfinți mărturisitori au hotărât ca de atunci în fiecare an să se facă așa această sfântă prăznuire, ca nu cumva să cădem din nou în aceeași rea-cinstire.

Pentru rugăciunile sfinților Tăi mărturisitori, Hristoase, care ești Icoană fără schimbare a Tatălui, miluiește-ne pe noi. Amin.

Oda 7 „În cuptorul persienesc”

Să dănuiască cu dor dumnezeiesc întru strălucirea Bisericii oștirea îngerilor cântând cu gând dumnezeiesc: Binecuvântat ești în biserica slavei Tale, Doamne!

Biserica și adunarea celor întâi-născuți se bucură văzând acum poporul dumnezeiesc cântând în același gând: Binecuvântat ești în biserica slavei Tale, Doamne!

Izbăviți fiind de ceața ereziei dinainte la un semn al Teodorei, împărăteasa de vrednică cuviință, cântăm: Binecuvântat ești în biserica slavei Tale, Doamne!

A Născătoarei

Mai presus decât corurile cele de sus te-ai înălțat, Preacurată, făcându-te singură Maică a Făcătorului a toate, deci bucurându-ne strigăm: Binecuvântată ești tu între femei, atotnepătată Stăpână!

Oda 8 „Mâinile întinzându-și Daniel”

Păzind rânduielile părintești ale Bisericii, zugrăvim icoanele lui Hristos și ale sfinților Lui sărutându-le cu gura, cu inima și cu voința, și strigând: Binecuvântați toate lucrurile Domnului pe Domnul!

Ridicând cinstirea și închinarea icoanei în chip înțelept la prototipul ei, așa o cinstim, și urmând învățăturilor grăitorilor de Dumnezeu strigăm lui Hristos cu credință: Binecuvântați toate lucrurile Domnului pe Domnul!

Mintea strălucindu-și cu luminarea dumnezeiescului Duh cinstita împărăteasă și având roade de gânduri dumnezeiești, a iubit bunăcuviința și frumusețea Bisericii lui Hristos, binecuvântând împreună cu credincioșii pe Iisus Dumnezeu-om.

A Născătoarei

Cu razele luminii gândite cu mintea luminată fiind casa ta, umbrește acum pe toți cu norul Duhului și sfințește pe credincioși care cântă într-un glas: Binecuvântați toate lucrurile Domnului pe Domnul!

Oda 9 „Hristos Piatra cea netăiată de mână”

Văzând cinstita biserică iarăși împodobită cu zugrăvelile sfinte ale icoanelor, să alergăm toți cu dreaptă-credință și să strigăm lui Hristos: Pe Tine Te slăvim Întreit Sfinte!

Podoabă și cinstite agonisindu-și Biserica crucea Ta și cinstitele icoane și întipăririle sfinților, cu veselie și voieșie Te mărește, Stăpâne.

Luminează cu dumnezeiasca Ta slavă pe împărații noștri, îndurate, și cu tabere și arme îngerești îngrădește-i, supunându-le îndrăzneala păgânilor, Stăpâne.

A Născătoarei

Ridicatu-s-a osânda Evei, Născătoare de Dumnezeu, că tu Curată ai născut în chip de netâlcuit pe Stăpânul a toate, a Cărui asemănare o sărutăm acum în icoane.

Luminânda Învierii, apoi aceasta:

Săltați, bateți din palme, cântați cu veselie strigând: Cât de minunate și străine sunt lucrurile Tale, Hristoase, și cine va putea spune tăria puterii Tale, Mântuitorule, care ai unit într-o singură Biserică înțelegerea și armonia noastră!

A Născătoarei

Săbiile neplăcutei erezii au încetat acum și amintirea ei a pierit cu vuiet, căci văzând Biserica ta, Preacurată, împodobită cu toată cuviința cu harurile cinstitelor icoane, ne umplem de bucurie toți.

La laude

Stihiri ale Învierii 4, una lui Anatolie, și următoarele prozomii ale Triodului, glas 4 „Dat-i semn”

Întru Tine se veseleşte Biserica, Iubitorule de oameni, întru Mirele și Făcătorul ei, Care cu voința Ta cu dumnezeiască cuviință ai izbăvit-o din rătăcirea idolilor și prin cinstitul Tău Sânge ai unit-o cu Tine; și primind cu strălucire sfânta reînălțare a icoanelor, bucurându-se Te laudă și slăvește cu credință.

Stih: „Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea; spune-voi toate minunile Tale”

Reînălțând iarăși întipărirea trupului Tău, Doamne, o sărutăm cu drag, arătând marea taină a economiei Tale; căci nu ni Te-ai arătat în chip părelnic cum spun ucenicii luptători împotriva lui Dumnezeu ai lui Mani, ci în realitatea și în firea trupului prin care suntem conduși spre dorul și dragostea Ta.

Stih: „Scoală-Te, Doamne, Dumnezeul meu, înalță-se mâna Ta; nu uita pe săracii Tăi până în sfârșit”

Zi plină de bucurie și veselie s-a arătat astăzi, fulgeră strălucirea dogmelor celor preaadevărate iar Biserica lui Hristos strălucește împodobită fiind acum cu reînălțările sfintelor icoane și cu strălucirile întipăririlor; iar drept premiu dat de Dumnezeu se face înțelegerea credincioșilor.

Slavă, idiomelă, glas 8

În vremea înfrânării Moise a primit Legea și a tras pe popor cu sine; postind, Ilie a încuiat cerurile, iar prin post cei trei tineri ai lui Avraam au biruit pe tiranul fără de lege; prin el învrednicește-ne și pe noi Hristoase să ajungem la învierea Ta strigând așa: Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pe noi!

Și acum

Preabinecuvântată ești Născătoare de Dumnezeu Fecioară...

Doxologia mare și apolis.

Iar după apolisul utreniei și înainte de Liturghie, ieșim în procesiune în comun împreună cu icoanele, lemnele crucii și cinstitele icoane și venim la locul rândui, unde trebuie să se citească Sinodiconul.

Iar mergând noi într-acolo, cântăm canonul de față, facerea Părintelui nostru Metodie Patriarhul, glas 6:

Cântarea 1 „Ajutor și acoperitor”

Cântare de mulțumire să cântăm credincioșii binefăcătorului Dumnezeu a toate, că ne-a ridicat corn de mântuire o împărăție tare, apărătoare a Ortodoxiei (*de două ori*).

Arătat-u-s-a cu adevărat dumnezeiescul har lumii, slavă și cinste s-au arătat acum; saltă Biserica primind veșmântul de care a fost dezbrăcată.

Haina lui Hristos cea sfâșiată odinioară de amăgitorul și vrăjitorul Ioan^{3*} dumnezeieștii Părinți țesând-o în chip înțelept au dat-o Bisericii.

Luând înapoi chipul Domnului, se bucură Biserica și saltă împreună cu fiii ei, primind de la El drept cununi de biruință simbolurile Ortodoxiei.

Să se rușineze deci și să fie cu sfială nebunii, Lezix acela și Antonie cumplitul împreună cu Ioan și Teodor, tăgăduitorii credinței.

Iani și Iambri care s-au răzvrătit oarecând împotriva legiuitorului Moise, au fost rușinați, iar acum Ioan amăgitorul se arată cu adevărat rușinat împreună cu Antonie.

Tu, Hristoase, ai risipit haita luptătorilor împotriva lui Dumnezeu și ai dat înapoi Bisericii Tale veșmântul pentru care, ca un bun, Ți-ai vărsat sângele.

Slavă

Pe Tine, Treime, Te teologhiesc și mă închin stăpânirii Tale dumnezeiești; izbăvește-mă din tot felul de ispite, căci în Tine cred, în Tatăl, Fiul și Duhul Cel Preasfânt.

Și acum

Purtând haina împărătească luată din Tine, Fecioară, Dumnezeu S-a arătat muritorilor în chip de om, îndoit în ființă; al Căruia chip îl avem spre închinare.

Cântarea 3 „Întărește, Doamne”

Veseliți-vă, coruri ale Părinților și Apostolilor, văzând toți închinarea icoanelor pe care ați predat-o în chip arătat (*de două ori*).

Să strige Biserica: am luat înapoi frumusețea mea și am îmbrăcat veșmântul meu, de care m-a dezbrăcat Ioan!

Rușinați-vă cei fără-de-lege, care ați flecărit împotriva Domnului; căci S-a întrupat și S-a arătat în icoană, pe care o sărutăm prin relație.

Dogmele spurcate și învățăturile nelegiuite cu purtări vrăjitorești^{4*} ale lui Ioan cel nebun cine le va spune?

Anatema să fie Lezix și Ioan, împreună cu Antonie, Teodor ateul și hulitorul, împreună cu Teodot nebunul!

Strigă sângele cel vărsat de Ioan pentru dumnezeiasca asemănare purtătoare-de-trup a Stăpânului.

Alungat-a Domnul haita străinilor și a dat înapoi ale Sale celor ai Lui. Slavă bunătății Sale!

Slavă

³ Ioan VII Gramaticianul (837–843), ultimul patriarh iconoclast al Constantinopolului, erudit umanist, acuzat aici de vrăjitorie, probabil din pricina pasiunii sale pentru autorii antici și teurgia neoplatonică. Alături de acesta canonul adresează invective și celorlalți patriarhi ai Constantinopolului din a doua fază a iconoclasmului: Teodot (815–821), Antonie (821–837), Ioan VII (837–843), precum și altor câteva personaje importante din timpul celui de-la doilea iconoclast.

⁴ Literal: „cu purtări delfice” (*delphikous tropous*).

Să ne închinăm în chip ortodox vouinței, puterii și împărăției fără de început a Treimii, înfierându-l pe Arie pururea.

Și acum

Mărturisim că ai născut cu adevărat pe Dumnezeu, Stăpână, neluând seamă la vorbele lui Nestorie, ci la dogmele Părinților.

Cântarea 4 „Auzit-a prorocul”

Veselește-te Biserică și tot orașul și ținutul cu voinșie; să se deschidă acum schiturile și cei feciorelnici împodobiți-vă; iar moaștele și icoanele mucenicilor să primească închinăciune cu vrednicie (*de două ori*).

Hristos vă cheamă, veniți acum cu râvnă dumnezeiești părinți și zugrăviți apostolește vederea întrupării, minunile și patimile Lui, precum scrie dumnezeiasca Evanghelie.

Adunați-vă vesele mulțimile monahilor cu îndrăznire, căci dacă vor avea putere în chip rău, iarăși vor fi înfrânți, fricoșii, și orice sfat vor sfătui unii ca aceștia risipi-l-va Domnul.

Biciuirile părinților, sângele rănilor nu mai sunt cu adevărat; surghiunurile neconținute au încetat și pacea domnește în toată cetatea; nu mai are putere amăgirea, căci cu noi este Dumnezeu.

Vița răutății și-a întins mlădițele necredinței, a înflorit strugurul cel amar și mânie drăcească este vinul lor; din care poporul lui Dumnezeu a băut cu adevărat reaua înțelegere cea noroioasă.

Întinat-au biserica Ta prin hirotonii nelegiuite pentru bani, dar au fost izgoniți potrivit canoanelor și au căzut din slava dumnezeiască Simon Magul, iar împreună cu el și Ioan și cumplitul Antonie.

Adunându-ne credincioșii, să strigăm de trei ori „anatema” ca unor lupi răi fiarelor și luptătorilor împotriva lui Dumnezeu, lui Antonie spurcatul și călcătorul de lege, lui Ioan cel cu cuget satanicesc și războitor împotriva Bisericii.

Slavă

O singură stăpânire necreată, Părinte, Fiule și Duhule, Te venerăm și ne închinăm Ție, Căreia heruvimii cei cu mulți ochi și serafimii cei cu șase aripi strigă cu laude: Sfânt, Sfânt, Sfânt ești, Atotțiitorule Preaînalte.

Și acum

Mai sfântă decât sfinții și mai înaltă decât făpturile singură te-ai arătat, Fecioară Maică, ceea ce ai purtat în pântec pe Ziditorul tău; de aceea ne închinăm sfântului tău chip, care ai născut pe Dumnezeu.

Cântarea 5 „De noapte zorind”

Hristos a biruit!, să salte pământul, să înceteze tulburarea și plânsul robilor Domnului, iar credința să se lățească peste tot în lume (*de două ori*).

Văzând în icoană răstignirea, să ne închinăm cu drag sărutând pe Hristos și semnele Lui și să ne închinăm lor nu cinstindu-le ca pe niște dumnezei.

Să înceteze duhul mult-grăitor și hulitor al lui Lezix, care vorbește mereu, ziua și noaptea, împotriva dumnezeiescului chip al lui Hristos și al sfinților.

De cei ai urât, de trei ori nenorocite, închipuirea preacurată a întrupării lui Hristos și a tuturor sfinților? Căci nu unor idoli surzi ne închinăm noi, credincioșii.

Uneltele necredinței au adunat sinod de preoți necredincioși împotriva Dumnezeului Celui Preaînalt, ca odinioară iudeii Ana și Caiafa.

În ziua judecării, preaticloase, se vor ridica învinuind sufletul tău lipsit de Dumnezeu poporul părinților, cele căror trupuri le-ai dezgolit prin bătăi nemăsurate.

Toate bisericile să strige chiuind, întărite toate de chipul sfințelor icoane ale Domnului și ale sfinților Lui.

Slavă

Unime în Trei Ipostase Care ții toate cu puterea Ta, slavă Ție, Părinte, Fiule și Duhule; izbăvește-i pe cei ce se încred în Tine din orice fel de vătămare.

Și acum

Ca pe un sfeșnic de aur preaîmpodobit te cinstim pe tine, Stăpână, care ai născut lumii Lumina cea înțeleasă cu mintea și ai micșorat pâcla cea întunecoasă, Fecioară.

Cântarea 6 „Strigat-am din toată inima mea”

Strigat-au străjerii veghetori ai Bisericii cerându-Ți să-i dai pace; și ai auzit și luat aminte la cererea lor (*de două ori*).

Vădite au fost făcute cursele de vânătoare ale amăgitorului prin învățăturile Părinților, și Dumnezeu Cel necircumscris cu Dumnezeirea, Care a luat chip în trup, e lăudat în cântări.

Rușinați-vă lucrătorii rătăcirii și împreună cu Antonie să piară și Teodot, Lezix și Teodor, adâncul pierzaniei.

Gura ți-ai deschis, nenorocite, nu în cântări duhovnicești, ci în hule împotriva Stăpânului tău lepădând cinstita facere de icoane.

Răsturnat-ai dogmele Părinților și învățăturile Apostolilor scriind vrute și nevrute după religia ta nelegiuită, Ioane luptătorule împotriva lui Hristos.

Fumul tău a umplut de lacrimi ochii drept-credincioșilor; dar risipit a fost de vântul dumnezeieștilor învățători, Ioane gânditorule al celor deșarte.

Rupt-ai veșmântul dumnezeiesc ca Arie odinioară haina lui Hristos; de aceea ai fost izgonit departe de Biserică, alungat ca un câine.

Slavă

O singură stăpânire a Dumnezeirii în Trei Ipostase slăvesc, căci este Un Dumnezeu, Tată, Fiu în Duh, chiar dacă despărțit de trăsături și persoane.

Și acum

Cetate a lui Dumnezeu te-ai arătat procește curată de Dumnezeu slăvită, din care S-a născut Însuși Făcătorul tău, păzindu-te după naștere ca mai înainte de naștere.

Cântarea 7 „Păcătuit-am, fărădelege am făcut”

Stins-a acum dumnezeiescul har cuptorul ereziei care a stăpânit-o patru săptămâni de ani^{5*}, arzându-i pe caldei spirituali și răcorindu-i pe slujitorii Treimii (*de două ori*).

Se înveșmântează, se gătește și împodobește Biserica cu chipurile Stăpânului a toate, ale Întrupării și Patimilor Lui, purtând până la sfârșit simbolurile potrivit prorociilor dumnezeiești.

Prăznuiește, serbează poporul Domnului care porți numele lui Hristos văzând Biserica iarăși strălucind cu frumusețea chipului dumnezeiesc pe care Dumnezeu fiind l-a purtat ca om ca să ne mântuiască.

Sărăcit-a, flămânzit-a și a însetat în trup Cuvântul, toate însușiri ale ființei dumnezeiești prin care e circumscris, dar prin Dumnezeire El e simplu și necircumscris.

Se surpă vrăjitoriile și prezicerile luptătorului împotriva lui Hristos, căci s-a arătat egalul păgânilor, înălțându-se prin scrierile lor pe care le vântură cu totul glasurile dreptilor.

Ce limbă va povesti învățăturile tale ascunse, preaspurcate și pierzătoare de suflet? Sau prezicerea ta de ventriloc, Ioane cu nume mincinos și înainte-mergătorule al antihristului lui Satan?

Nu se cădea, nelegiuite, să te numești cu acest nume [Ioan], ci mi degrabă Pitagora, Cronos și Apolo sau altul dintre zei, a căror viață ai râvnit-o desfătându-te de desfrânările lor.

Slavă

⁵ 28 de ani, între 815–843.

O Treime veșnică, atotputernică, necuprinsă să venerăm toți credincioșii, Tată, Fiu, și Duh, și să teologhisim strigând fără să-I contopim: Sfânt, Sfânt, Sfânt ești Dumnezeu!

Și acum

Prealăudată, mult slăvită Fecioară Maică, care ai purtat în pântec pe Dumnezeu, izbăvește de necazuri rele pe cei ce cinstesc sarcina ta preacurată, căci alt ajutor afară de tine, Mireasă a lui Dumnezeu, nu avem.

Cântarea 8 „De care oștirile cerești”

Să ne veselim ca prorocul și să ne bucurăm tainic toți credincioșii, căci aceasta este ziua în care Hristos Cuvântul a dat înapoi Bisericii veșmântul ei (*de două ori*).

Cu război împotriva chipului lui Hristos au ieșit într-un suflet Lezix și Ioan, carul lui Beliar, tăind Biserica cu secera răutății.

Cine nu va jeli văzând marea îndrăzneală, dumnezeiescul chip [al lui Hristos] de pe poarta de bronz a palatului lovit cu putere de bărbați fără-de-lege prin învățătura lui Ioan?

Cum n-ai priceput, orbule nenorocit, întunecatule la minte, văzând pe cea de sub cer împodobită cu chipul lui Hristos, și tu singur având cugetul iudeilor?

Tu ai socotit să surpi desăvârșit din dumnezeieștile biserici închipuirea Domnului și tuturor sfinților, dar dumnezeiescul har a surpat tirania ta.

Lezix cumplitul împreună cu Ioan, tăgăduitorii dreptei-credințe, au spus fără-de-lege să primească nicicum închinare cele sfinte, moaștele sfinților și icoanele lor.

Slavă

Cinstind toți cu dreaptă credință Stăpânirea dumnezeiască, făcătoare a toate, în Trei Ipostase, să-I slăvim în veci pe Tatăl Cel fără-de-început, pe Fiul Cel împreună-fără-de-început și pe Duhul Cel ce a strălucit împreună cu Ei.

Și acum

Punte sigură a creștinilor, lauda și scăparea credincioșilor, Stăpână de Dumnezeu Născătoare, tu singură ești tuturor ajutoare și mântuitoare din toate primejdiile.

Cântarea 9 „Zămislirea fără de sămânță”

Neamuri bateți din palme, coruri ale părinților grăbiți-vă, iar asceții și cei din munți veniți, adunați-vă, voi care ați fost prizoniți de înșelătorul și necredinciosul Ioan, să înfierăm vrăjitoriile și prezicerile lui.

Veselește-te pustie și toată lumea locuită, munților, picurați toți dulceață, dealuri, bucurați-vă, că Hristos Cuvântul a dat pace celor de pe pământ și dumnezeieștilor biserici unitatea credinței.

Dumnezeul răzbunărilor a îndrăznit acum, Hristos S-a sculat întărind astăzi pe dumnezeieștii învățători să grăiască cu îndrăznire pogorârea Lui și să circumscrie în icoană în chip sigur Întruparea Lui.

Îndelung-răbdătorule, Doamne, cât de minunate sunt lucrurile Tale! Cine va număra iubirea Ta de oameni? Cum, văzându-i omorâți pentru icoana Ta pe preoții și asceții Tăi, nu i-ai ars pe cei rătăciți, ci ai răbdat să fii ocărât?

Cel ce ai înfipt neclătinată Biserica Ta, Doamne, și porțile iadului nu vor avea putere împotriva ei, dă poporului Tău pacea Ta, ca toți cu o singură doxologie să ne închinăm Ție și să Te slăvim.

Anatema să fie cei ce nu cinstesc, Stăpâne, întipărirea întrupării Tale, înainte de toate Ioan împreună cu Antonie și Teodor impiosul, cu Teodot și cu ceilalți.

Cel ce ai dat pacea Ta Apostolilor, Stăpâne, și acum dă liniștea Ta tuturor, adunând cu mâna Ta pe cei risipiți și numără-i ca pe niște oi cuvântătoare în staulul sfintei Tale Biserici.

Slavă

Slăvesc Dumnezeirea Tatălui, a Fiului și a Duhului, Firea Una în Trei Ipostase, Ființă neîmpărțită distinctă însă în Persoane, având aceeași împărăție, lucrătoare a toate, desăvârșitoare atotputernică, care ține la un loc toate.

Și acum

Ajutorul, acoperământul și sprijinul tuturor, Născătoare de Dumnezeu, arată că poți mijloci pentru toți cei ce scapă la tine și alungi pe cei necredincioși cu puterea Fiului tău, căci ca o Maică poți toate.

Și venind la locul rânduit spunem troparul glas 2:

Preacurarei Tale icoane ne închinăm, Bunule, cerând iertare greșelilor noastre, Hristoase Dumnezeule; căci de voie bine ai voit a te sui cu trupul pe cruce, ca să izbăvești din robia vrăjmașului pe cei care i-ai zidit. Pentru aceasta cu mulțumire strigăm Ție: Toate le-ai umplut de bucurie, Mântuitorul nostru, Cel ce ai venit să mântuiești lumea.

Slavă și acum

Corul prorocilor împreună cu Moise și Aaron cu veselie se veselește astăzi, că luând sfârșit prorocia strălucește crucea, pe care ne-ai mântuit pe noi. Pentru rugăciunile lor, Hristoase Dumnezeul nostru, mântuiește sufletele noastre.

Diaconul: Să luăm aminte.

Preotul: Pace tuturor!

Strana: Și duhului Tău.

Diaconul: Înțelepciune!

Strana: Să luăm aminte.

Citețul: Binecuvântează, părinte!

Preotul: Binecuvântat este Dumnezeul nostru totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Sinodiconul care se citește în Duminica Ortodoxiei^{6*}

[1. Sinodiconul restabilirii icoanelor (11 martie 843)
Contra iconomahilor]

Mulțumire anuală datorată lui Dumnezeu în ziua în care am luat înapoi Biserica lui Dumnezeu, împreună cu arătarea dogmelor drepte-credințe și răsturnarea relelor-credințe ale răutății.

Urmând⁷ vorbelor procești, cedând îndemnurilor apostolești învățați fiind de istoriile evanghelicești, prăznuim ziua înnoirii. Căci zice Isaia: „Să se înnoiască ostroavele înaintea lui Dumnezeu” [Is 41, 1; 46, 16] înțelegând prin acestea bisericile cele dintre păgâni; iar biserici nu sunt pur și simplu zidirile și strălucirile lor, ci plinătatea drept-credincioșilor din ele și imnele și doxologiile cu care aceștia slujesc Dumnezeirea. Iar Apostolul, închinând același lucru, ne poruncește „să umblăm întru înnoirea vieții” [Rm 6, 4] și „dacă este ceva în Hristos făptură nouă” [2 Co 5, 17], să se reînnoiască [2 Co 4, 16; Col 3, 10; Rm 12, 2]. Iar cuvintele Domnului spun: „Și era sărbătoarea înnoirii [Templului] în Ierusalim și era iarnă” [In 10, 22] arătând profetic: fie iarna duhovnicească în care neamul iudeilor pune în mișcare împotriva Mântuitorului obștesc vijeliile și tulburarea uciderii mânjite cu sânge, fie iarna care întristează simțurile noastre trupești prin prefacerea aerului în ger. Căci a trecut, da, a trecut și peste noi iarna, dar nu cea care vine peste noi de obicei, ci cea care revărsă cruzimea răutății celei cu adevărat mari. Dar acum ne-a înflorit primăvara prielnică a harurilor lui Dumnezeu, în care ne-am adunat laolaltă să aducem mulțumită lui Dumnezeu pentru secerișul celor bune, încât și noi să putem spune mai îndreptățit decât Psalmistul: „Vara și primăvara Tu le-ai plăsmuit. Adu-Ți aminte de aceasta” [Ps 73, 17–18].

Fiindcă Dumnezeul minunilor i-a zdrobit de pământ pe vrăjmașii care-L ocărară pe Domnul și au necinstit sfânta închinare adusă Lui în sfintele icoane și pe cei înălțați și semețiți în relele lor credințe, a dat de pământ trufia apostazie și n-a trecut cu vederea glasul celor ce strigau către El: „Adu-ți aminte, Doamne, de ocară robilor Tăi, pe care o port în sânul meu de la multe neamuri [păgâne], cu care m-au ocărat vrăjmașii Tăi, Doamne, cu care au ocărat schimbul Unsului Tău” [Ps 88, 49–50], iar schimb al Unsului [al lui Hristos] sunt cei răscumpărați prin moartea Lui și care au crezut Lui prin cuvântul propovăduirii și întipărirea în icoane; prin acestea [două] se recunoaște de către cei răscumpărați marea lucrare a Economiei Lui săvârșite prin cruce și prin pătimirile și minunile Lui dinainte de cruce și de după cruce, iar plecând de la acestea [două] imitarea pătimirilor Lui trece la apostoli, de aici la mucenici, iar prin aceștia coboară până la mărturisitori și asceți.

De această ocară cu care vrăjmașii Domnului au ocărat schimbul Unsului/Hristosului Său, aducându-și aminte Dumnezeul nostru, mișcat în

⁶ Traducere diac. Ioan I Ică jr după ediția critică exemplară a lui JEAN GOUILLARD, *Le Synodikon de l'Orthodoxie* (Travaux et Mémoires 2), Centre française de recherche d'histoire et civilisation byzantines, Paris, 1967, p. 44–107.

⁷ Preambulul „Sinodiconului” calchiază și adaptează pentru contextul secolului IX *Cuvântarea* a 44-a a Sfântului Grigorie din Nazianz *La duminica nouă* (PG 36, 608–621). Despre cadrul istoric al evenimentelor din 843 și doctrina iconologică a „Sinodiconului”, a se vedea analizele lui GOUILLARD, *op. cit.* p. 119–168, 169–182.

măruntaiele Sale și înduplecat de cererile Maicii Sale, însă și ale apostolilor și ale tuturor sfinților care au fost batjocoriți și disprețuiți împreună cu icoanele Lui, pentru ca, așa cum au pățimit împreună cu El în trup, așa să fie părtași și la batjocurile împotriva icoanelor Lui; aducându-și deci aminte de acestea, Dumnezeu nostru a lucrat astăzi ceea ce hotărâse în sfatul Său ieri și a înfăptuit [cf. *Is* 46, 11] a doua oară ceea ce săvârșise mai înainte. Căci prima dată, după mulți ani de nesocotire și necinstire a sfințelor icoane, a întors dreapta-credință înapoi la ea însăși, iar acum⁸, a doua oară, după aproape treizeci de ani de maltratări, ne-a făcut nouă, nevrednicilor, eliberarea din necazuri, izbăvirea de cei ce ne întristau, reproclamarea dreptei-credințe, siguranța închinării la icoane și prăznuirea care ne aduce toate cele mântuitoare. Fiindcă pe icoane vedem patimile Stăpânului pentru noi, crucea, mormântul, iadul omorât și jefuit, luptele și cununile mucenicilor, și însăși „mântuirea” pe care Întâiul nostru Arbitru, Premiator și Încununat „a lucrat-o în mijlocul pământului” [*Ps* 73, 12]. Acest praznic îl serbăm astăzi, întru care bucurându-ne și veselindu-ne cu rugă și procesiuni, strigăm în psalmi și cântări:

„Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeu nostru? Tu ești Dumnezeu Care face minuni!” [*Ps* 76, 14–15]. Căci pe cei ce batjocoreau slava Ta i-ai făcut de răs, iar pe cei ce cutezau cu semeție împotriva icoanei Tale, i-ai arătat lași și fugari.

Mulțumirea către Dumnezeu și triumful Domnului asupra celor potrivnici stă în acestea; iar luptele și bătăliile împotriva iconomahilor le va arăta însă mai pe larg un alt cuvânt rostit și în scris. Iar acum ca o odihnă după străbaterea pustiei, ajungând în posesia Ierusalimului duhovnicesc, imitând pe Moise sau mai degrabă din porunca lui Dumnezeu, am socotit că e un lucru drept și datorat să gravăm din nou în inimile fraților ca pe o lespede alcătuită din blocuri mari de piatră și pregătită anume pentru primirea scrierii binecuvântărilor datorate celor ce păzesc legea și blestemele căroră li se supun pe ei înșiși cei care o încalcă⁹. Drept pentru care spunem acestea:

— Celor ce mărturisesc venirea în trup a Cuvântului lui Dumnezeu cu cuvântul, cu gura, cu inima și cu mintea în scris și în icoane, veșnică fie pomenirea!

— Celor ce știu deosebirea în ființe a unicei și aceleiași ipostase a lui Hristos și-i atribuie acesteia creatul și necreatul, văzutul și nevăzutul, pătimitorul și nepătimitorul, circumscrisul și necircumscrisul, atribuind ființei dumnezeiești necreatul, nevăzutul și cele asemănătoare, iar firii omenești îi recunosc atât prin cuvânt, cât și prin icoane celelalte, între care și circumscrierea, veșnică fie pomenirea!

— Celor ce cred, propovăduiesc și vestesc cuvintele Evangheliei prin litere, iar realitățile ei prin figuri, și că atât propovăduirea prin cuvinte, cât și întărirea adevărului prin icoane duc la un singur folos, veșnică fie pomenirea!

— Celor ce prin cuvânt își sfințesc buzele și apoi prin cuvânt îi sfințesc pe cei care-l ascultă, și care știu și vestesc că prin icoane se sfințesc în chip asemănător și ochii celor ce le văd iar mintea se înalță spre cunoașterea lui Dumnezeu la fel ca și prin dumnezeieștile temple, prin sfintele vase și celelalte obiecte sfinte, veșnică fie pomenirea!

— Celor ce știu că toiagul, tablele, chivotul, candelabru, masa și altarul tămâiei [din Legea Veche] o prefigurau și preînfrățeau pe Preasfânta

⁸ Pasajul face aluzie la dubla restaurare istorică a cultului icoanelor, corespunzătoare celor două faze ale iconoclasmului bizantin: „prima dată”, în 787, la Sinodul VII Ecumenic, după persecuțiile din 726–784, și „a doua oară” în 843, după reluarea persecuțiilor într-o a doua fază între 815–843.

⁹ Cf. *Dt* 27, 2–3 și *Ios* 8, 32–34. Corpul doctrinar, alcătuit din aclamații și anateme corelative, al Sinodiconului este asimilat simbolic cu a doua proclamare a Legii mozaice sub Iosua, inscripției materiale din referatul biblic corespunzându-i acum inscripția spirituală a dogmelor gravate prin credință în inimile credincioșilor.

Născătoare de Dumnezeu Maria și că acestea doar o prefigurau, dar ea nu era însăși aceste lucruri, ci ea a fost Copilă și rămâne și după nașterea lui Dumnezeu Fecioară, și tocmai de aceea înfățișează în icoane mai degrabă însăși Copila decât să o înfățișeze umbratic în prefigurări¹⁰, veșnică fie pomenirea!

— Celor ce știu și primesc vedeniile prorocilor așa cum le-a configurat și întipărit însăși Dumnezeirea, care cred în cele pe care au povestit că au văzut corul prorocilor și țin cu tărie predania scrisă și nescrisă care a trecut prin apostoli și părinți, drept pentru care înfățișează și cinstesc cele sfinte în icoane, veșnică fie pomenirea!

— Celor ce-l înțeleg pe Moise când spune: „Luați aminte la voi înșivă că în ziua în care Domnul Dumnezeu a grăit în Horeb pe munte, ați auzit glasul cuvintelor Lui, dar asemănare n-ați văzut” [Dt 4, 12. 15], și știu să răspundă drept: Dacă am văzut ceva, atunci am văzut cu adevărat — după cum ne-a învățat [Ioan], fiul tunetului — „ceea ce era dintru început, ceea ce am auzit, ceea ce am văzut, ceea ce am privit cu ochii noștri și mâinile noastre au pipăit din Cuvântul Vieții, și de acestea dăm mărturie” [I In 1, 1–2], și iarăși cum spun ceilalți ucenici ai Cuvântului: „Am mâncat și am băut împreună cu El” [FA 10, 41], nu numai înainte de Patimă și Înviere; așadar, celor ce au primit de la Dumnezeu puterea de a deosebi porunca din Lege de învățătura din Har și știu că ceea ce în Lege era nevăzut în Har este văzut și pipăit, drept pentru care înfățișează în icoane cele văzute și pipăite și se închină lor, veșnică fie pomenirea!

Cum au văzut prorocii, cum au învățat apostolii, cum a primit Biserica, cum au dogmatizat dascălii [Bisericii], cum a gândit împreună lumea locuită, cum a strălucit harul, cum s-a arătat adevărul, cum a fost alungată minciuna, cum a luat îndrăznire înțelepciunea, cum a biruit Hristos, așa gândim, așa grăim, așa vestim, cinstind pe Hristos adevăratul Dumnezeuul nostru și pe sfinții Lui în cuvinte, în scrieri, în înțelesuri, în jertfe, în temple și în icoane, Unuia închinându-ne și cinstindu-L ca pe un Dumnezeu, iar pe ceilalți cinstindu-i ca pe niște adevărați slujitori ai Lui, acordându-le închinare potrivit relației [lor cu Dumnezeu]. Aceasta e credința apostolilor, aceasta e credința părinților, aceasta e credința ortodocșilor, aceasta e credința care a întărit lumea locuită¹¹!

Pe lângă acestea să-i elogiem frățește și părintește pe vestitorii dreptei-credințe spre slava și cinstea dreptei-credințe pentru care au luptat, și să spunem:

Lui Gherman [715–730], Tarasie [784–806], Nichifor [806–815] și Metodie [843–847], adevărați arhierii ai lui Dumnezeu, apărători și învățători ai Ortodoxiei, veșnică fie memoria!

<Lui Ignatie [847–858, 867–877], Fotie [858–867, 877–886], Antonie [893–901] și Nicolae [901–907, 912–915], preasfinților patriarhi ortodocși, veșnică fie pomenirea!>¹²

Toate cele scris împotriva sfinților patriarhi Gherman, Tarasie, Nichifor și Metodie¹³, Ignatie, Fotie, Ștefan [886–893], Antonie și Nicolae, să fie anatema!

¹⁰ Extindere la Fecioara Maria a prevederilor canonului 82 al Sinodului Trulan (691–692) referitoare la restrângerea reprezentării iconografice simbolice a lui Hristos ca Miel și preeminența înfățișării Lui ca persoană.

¹¹ Întreg acest ultim pasaj este citat și în actele (*semeioma*) sinodului bizantin din 1092 contra iconologiei materialiste a mitropolitului Leon al Chalcedonului (PG 127, 972–984, la 982D); pentru detalii despre cazul Leon, vezi ANA COMNENA, *Alexiada* V, 2; PG 131, 384–389; trad. rom. de M. Marinescu-Himu, Ed. Minerva (Biblioteca pentru toți 906–907), București, 1977, vol. I, p. 182–186.

¹² În paranteze unghiulare elemente ulterioare primei redactări a Sinodiconului.

¹³ Aluzie nu atât la scrierile iconoclaștilor împotriva acestor patriarhi, cât la scrierile polemice ale monahilor studiții, adepți ai unei aplicări riguroase (*akribeia*) a canoanelor

Toate cele inovate și care au fost făptuite sau vor fi făptuite împotriva predaniei bisericești, a învățaturii și regulii sfinților și slăviților Părinți, să fie anatema!

<Lui Ștefan cel Nou, cuviosul mucenic și mărturisitor [713–767]¹⁴, veșnică fie pomenirea!>

Lui Eftimie [al Sardesului, † 831], Teofil și Emilian [al Cyzicului, † 829], slăviților arhiepiscopi mărturisitori, veșnică fie pomenirea!

Lui Teofilact [al Nicomidiei, † 828], Petru [al Niceii, † 826], Mihail [al Synadei, † 826] și Iosif [al Tesalonicului, † 829], fericiților mitropoliți, veșnică fie pomenirea!

Lui Ioan, Nicolae și Gheorghe de trei ori fericiților arhiepiscopi și mărturisitori și tuturor episcopilor care cugetă la fel cu ei, veșnică fie pomenirea!

Lui Teodor, preacucernicului egumen al Studiului [† 826], veșnică fie pomenirea!

Lui Isaac făcătorului de minuni [† 817] și Ioanichie foarte prorocescul [† 846], veșnică fie pomenirea!

Lui Ilarion preacuviosului arhimandrit și egumen al Dalmatului [† 845], veșnică fie pomenirea!

Lui Simeon, preacuviosului stâlpnic [† 844], veșnică fie pomenirea!¹⁵

Așa cum aceste binecuvântări ale Părinților trec de la ei la noi, fiii lor, care râvnim cu zel dreapta lor credință, tot așa și blestemele îi cuprind pe ucigătorii de părinți și disprețuitorii poruncilor Domnului. Drept pentru care toți în comun, ca plinătate a dreptei-credințe, aducem asupra lor blestemul sub care s-au supus pe sine ei înșiși:

— Cei care primesc cu cuvântul Economia în trup a lui Dumnezeu Cuvântul, dar nu suferă să o vadă prin icoane, și de aceea cu vorba se conformează, dar în realitate tăgăduiesc mântuirea noastră, să fie anatema!

— Cei care alipindu-se rău de expresia „necircumscriș” nu vor de aceea să înfățișeze în icoane pe Cel ce S-a făcut părtaș cu noi trupului și sângelui [Evr 2, 14], Hristos adevăratul Dumnezeuul nostru, drept pentru care se arată crezând că a avut un trup aparent, imaginar [că sunt „fantasiaști”], să fie anatema!

— Cei care primesc, măcar că nu vor, vedeniile Prorocilor, dar nu primesc desenarea în icoane a celor văzute de aceștia — o, minune! — încă înainte de Întruparea Cuvântului, ci flecăresc fie că văzătorilor li s-a arătat însăși acea Ființă insesizabilă și nevăzută, fie consimt că acestea s-au arătat celor ce le-au văzut ca niște icoane ale adevărului, ca niște prefigurări și figuri ale lui, dar nu suferă să fie înfățișate în icoane nici Cuvântul întrupat, nici Patimile Lui pentru noi, să fie anatema!

— Cei care-L aud pe Domnul când zice: „Dacă ați crede în Moise, ați crede și în Mine” [In 5, 46] și celelalte, și-l înțeleg pe Moise când spune: „Proroc ca mine va ridica Domnul Dumnezeuul nostru dintre frații noștri” [In 5, 46; Dt 18, 15–18], după care spun că pe Prorocul [vestit] Îl primesc, dar nu introduc prin icoane harul și mântuirea a toată lumea aduse de acest Proroc, cum S-a arătat, cum a petrecut împreună cu oamenii [Bar 3, 38], cum a vindecat patimi și boli fără leac, cum a fost răstignit, cum a fost îngropat, cum a înviat, cum a suferit și făcut toate pentru noi; deci cei care nu suferă să vadă în icoane aceste lucrări mântuitoare a toată lumea nu le cinstesc și nici nu li se închină, să fie anatema!

bisericești în cazul ierarhiei iconoclaste, împotriva patriarhilor adepți ai unei atitudini moderate (*oikonomia*).

¹⁴ Martir sub Constantin V Copronimul (741–775).

¹⁵ Aclamațiile comemorează principalele personalități ale rezistenței ortodoxe din timpul celui de-al doilea iconoclastism bizantin, ierarhi și monahi. Lipsesc însă figuri de prim rang, cum ar fi frații „Scriși” („Graptoi”) Teodor (†841) și Teofan (†846) sau Mihail Sincelul (†846).

— Cei care stăruie în erezia luptătoare împotriva icoanelor [iconomahă], sau mai degrabă în apostazia luptătoare împotriva lui Hristos [hristomahă], și nu vor să fie readuși la mântuirea lor prin Legea lui Moise, nici nu preferă să se reîntoarcă la dreapta-credință prin învățăturile Apostolilor, care nu se lasă convinși să se întoarcă înapoi din rătăcirea lor nici de îndemnurile și explicațiile Părinților, nici nu se lasă înduplecați de acordul Bisericilor lui Dumnezeu din toată lumea, ci se dau o dată pentru totdeauna de partea iudeilor și elinilor — căci ceea ce aceia hulesc în chip nemijlocit față de Prototip, aceștia nu roșesc a îndrăzni prin intermediul icoanei Lui față de Însuși Cel înfățișat pe ea —; deci cei ce sunt ținuți fără întoarcere în această rătăcire și-și astupă urechile înaintea oricărui cuvânt dumnezeiesc și învățături duhovnicești, ca unii ce sunt deja putreziți și se taie pe ei înșiși din trupul obștesc al Bisericii, să fie anatema!

Anastasio [730–754], Constantin [754–766] și Nichita [766–780] [patriarhii Constantinopolului], care au început ereziile sub împărații isaurieni, ca niște nesfințiți și călăuze ale pierzaniei, să fie anatema!

Teodot [815–821], Antonie [821–837] și Ioan [837–843] [patriarhii Constantinopolului], care și-au transmis unii altora cele rele succedându-și în reaua-credință, să fie anatema!

Pavel care s-a întors înapoi la Saul, și Teodor cel supranumit și Gastis, Ștefan Molitis și Teodor Kritinos și Laludios Leon¹⁶ și, pe lângă aceștia, oricine este asemenea cu cei ziși în reaua-credință, oricare ar fi rangul lui în cler, demnitatea și funcția lui, și toți aceștia care stăruie în reaua-credință, să fie anatema!

[2. *Contra ereziilor entuziaste și dualiste (secolele X–XI)*]

[a. *Contra „entuziastului” Gherontie din Lampe (între 1052–1081)*]

— Gherontie cel pornit din Lampe¹⁷, care și-a împroșcat veninul ereziei lui în Creta și s-a numit pe sine însuși Unsul [Mesia], spre răsturnarea — vai! — a Economiei mântuitoare a lui Hristos dimpreună cu dogmele și scrierile lui ticăloase și cu cei ce gândesc la fel cu el, să fie anatema!

[b. *Contra „entuziastului” Teodor Vlahernitul (între 1082–1100)*¹⁸]

— Cei ce practică entuziasme [transe] divine și prin părute extaze se prefac că văd contemplații, iar prin acestea se lasă înșelați și încearcă să înșele pe cei mai simpli, să fie anatema!

— Cei ce spun și învață că Firea [divină] necuprinsă și inexprimabilă, inaccesibilă și neapropiată poate fi cuprinsă și e accesibilă, iar despre dumnezeieștii Părinți și Dascăli și Luminători ai Bisericii noastre Ortodoxe care au învățat că e de necuprins, spun că sunt nedesăvârșiți și că n-au ajuns la desăvârșirea la care fabulează și flecăresc că au ajuns ei, să fie anatema!

¹⁶ Lideri ai partidei iconoclaste bizantine din a doua lui fază, cunoscuți doar de aici, cu excepția lui Teodor Kritinos, arhiepiscopul Siracuzei, condamnat de sinodul antfotian de la Constantinopol (869–870).

¹⁷ Cunoscut numai din această notiță din Sinodicon, Gherontie din Lampe (Asia Mică) a fost adeptul sau inițiatorul unei secte mistice susținând identificarea extatică a subiectului misticului cu eul lui Hristos/Mesia. Cf. GOUILLARD, *op. cit.*, p. 116–117.

¹⁸ Deși nu au fost incluse în *Sinodiconul Ortodoxiei*, reproducem cu titlul de exemplificare a tipului de deviații spirituale ale ereziilor „entuziaste” bizantine cele 11 anateme din formularul de abjurare al lui Teodor Vlahernitul condamnat între 1082–1100 pentru propaganda „entuziasmului” mistic în societatea înaltă din Constantinopol (cf. ANA COMNENA, *Alexiada* X, 1, 6; trad. rom. cit. vol. II, p. 66–67 în finalul notiței despre Nil Calabrezul). Ele au fost identificate în finalul unui ritual de abjurare al bogomililor de Jean Gouillard, care le-a editat și analizat, subliniind afinitățile frapante ale tezelor condamnate cu mistica harismatică a Sfântului Simeon Noul Teolog († 1022). Ed. J. GOUILLARD: „Quatre procès de mystiques à Byzance”, *Revue des études byzantines* 36 (1978), p. 52–56 și comentariu, p. 19–28.

— Cei ce răstălmăcesc fără minte și fără învățătură ceea ce a spus despre Ființa dumnezeiască preaînaltă marele în teologie Grigorie în „Cuvântarea la Nașterea lui Hristos”: „că e admirată numai cu mintea, și aceasta foarte nedeslușit și modest, nu din cele ce este în El Însuși, ci din cele din jurul Lui”¹⁹, și înțeleg în chip răsturnat expresia „din cele ce este în El Însuși” ca însemnând din creaturi, și astfel hulesc și numesc pe Dumnezeu creatură, iar expresia „din cele din jurul Lui” o înțeleg ca din însăși Ființa dumnezeiască, și așa fac cuprinsă Ființa de necuprins și supraființială, și nu o numesc mai degrabă cu neputință de înțeles și nu afirmă că e cunoscută numai din cele din afara Ei și din jurul Ei, să fie anatema!

— Cei ce fabulează că văd în chip sensibil pe Preasfântul Duh și de aceea spun enormitatea că sunt schimbați ei înșiși în firea dumnezeiască și contrazic dumnezeiasca Scriptură care spune: „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată” [In 1, 18], să fie anatema!

— Cei ce învață că Duhul Sfânt e primit în chip sensibil în pântec și prin aceasta ei suferă o sarcină deopotrivă cu femeile însărcinate și care nasc, și denaturează cuvântul prorocului care spune: „Pentru frica Ta am luat în pântec și am avut dureri de naștere și am născut duh de mântuire pe care l-am purtat în pântec pe pământ” [Is 26, 17–18] mutându-i tâlcuirea spre opinia lor, să fie anatema!

— Cei ce introduc abuziv un extaz și un entuziasm [transă] și afirmă că extazul e lucrat de Hristos prin Duhul Sfânt, iar entuziasmul de Duhul Sfânt prin Hristos despărțind în chip necucernic pe Hristos de Duhul Sfânt, atribuind lui Hristos o lucrare, iar Duhului Sfânt alta, și nu atribuie Unicei Dumnezeiri o unică putere sau stăpânire, ci o diversitate de lucrări, iar despre acestea flecăresc cu minte vătămată că una e lucrată și ajutată în lucrarea proprie de cealaltă, introducând astfel însușiri noi, pe lângă cele rostite pentru Sfânta Treime de către de-Dumnezeu-înțelepțiții Părinți, ca unii care gândesc, spun și născocesc în chip necucernic hule împotriva lui Dumnezeu, să fie anatema!

— Cei ce spun că dumnezeiasca și sfânta Scriptură Veche și Nouă stă doar în hârtie și cerneală și n-are nici un folos sau câștig pentru suflet, fiind de folos numai cele învățate și predate de ei, să fie anatema!

— Cei ce defaimă pe de Dumnezeu înțelepțiții Apostoli ca pe unii care ar fi propovăduit Evanghelia nu de la Duhul Sfânt, ci din pântec, iar ei înșiși spun că sunt inițiați dintr-o vedere mai înaltă în lucrurile negrăite, pe care le-a auzit dumnezeiescul Pavel și „pe care nu e cu putință omului a le rosti” [2 Co 12, 4], pe care le cunosc și le spun și-i învață pe cei inițiați de ei, și socotesc că demența și crizele lor de nebunie sunt superioare apostolilor care au vestit pe Dumnezeu, iar din această pricină se plasează pe ei înșiși deasupra acelor care singuri s-ar mântui, în timp de toată lumea ar pieri, să fie anatema!

— Cei ce spun că dacă nu va auzi cineva de la Domnul Însuși văzut în chip sensibil că spune păcătoșilor: „Iertate să-ți fie păcatele!” [Lc 5, 10], nu este cu putință să ia într-alt fel iertarea păcatelor, să fie anatema.

— Cei ce flecăresc că aceia care viețuiesc potrivit lor își schimbă firea mai întâi din oameni în îngeri, apoi în arhangheli și apoi, prin înaintare sau trecere de la unele la altele, devin heruvimi și serafimi și, în cele din urmă, — o, ce lipsă de minte și nebunie! — dumnezei, și abuzează de cuvântul dumnezeiesc care spune: „Am spus: dumnezei sunteți și fii ai Celui Preaînalt!” [Ps 81, 6], iar de aici introduc politeismul, să fie anatema!

— Cei care din pricina tuturor acestor lucruri se numesc pe ei înșiși „luminați”, iar pe credincioși îi numesc „întunecați”, pentru că n-au fost inițiați în dogmele și învățăturile lor, să fie anatema!

¹⁹ Cuvântarea 38, 7; PG 36, 317B.

²⁰ Între anatemele contra lui Ioan Italianul, Sinodiconul din *Cod. Vindob. hist. gr. 73* are și următoarele două anateme atibogomile:

— „Papas Bogomil, care pe vremea lui Petru împăratul bulgar [927–969] a resuscitat această erezie maniheică și a semănat-o în orice oraș și sat, să fie anatema!”

— „Bogomilii care se găsesc în Panormo și Katepanat, să fie anatema!”

În general, anatemele antibogomile apar exclusiv în Sinodicoanele unor Biserici provinciale. În ciuda amplorii sale, procesul medicului bogomil Vasile din Constantinopol (cca 1099) sub Alexie Comnenul (descriș de ANA COMNENA, *Alexiada* XV, 7–9; trad. rom. cit. vol. II, p. 331–342) n-a condus la introducerea de anateme în Sinodiconul oficial al capitalei (cf. A. RIGO, „Il processo del Bogomilo Basilio (1099 ca): una riconsiderazione”, *Orientalia Christiana Periodica* 58 (1992), p. 185–211).

Cea mai veche mărturie a prezenței bogomile în Bulgaria este o epistolă a patriarhului ecumenic Teofilact (933–956) către țarul bulgar Petru (927–969). Răspunzând unei scrisori pierdute a țarului care-i descria apariția unei „noi erezii” dualiste în Bulgaria, patriarhul indică măsurile canonice ce trebuie luate și încheie cu o listă de 14 anateme extrase însă dintr-un ritual de abjurare al pavlicienilor. În concepția patriarhului, noua erezie era doar o resurrecție a maniheismului și pavlicianismului, de aceea condamnarea generală a doctrinelor dualiste se încheie cu anatemizarea anacronică a capilor maniheismului (nr. 11) și pavlicianismului (nr. 12–14):

„— Cine spune că trebuie crezut că sunt două principii, bun și rău, unul făcător al luminii și altul al nopții, unul al oamenilor și altul al îngerilor și celorlalte ființe vii, să fie anatema!

— Cine spune în deșert că răul diavol e făcător și stăpân al materiei și al acestei întregi lumi văzute și al trupurilor noastre, să fie anatema!

— Cei ce vorbesc de rău Legea lui Moise și spun că Prorocii nu sunt de la Cel Bun, să fie anatema!

— Cei ce anulează căsătoria legiuită și hulesc spunând că sporirea și menținerea neamului nostru omenesc e o legiferare a demonului, să fie anatema!

— Cei ce hulesc că Unul din Sfânta Treime, Fiul și Cuvântul de o ființă al lui Dumnezeu și Tatăl, S-a făcut om fără păcat în chip imaginar și aparent, iar nu real, să fie anatema!

— Cei ce socotesc crucea, moartea și învierea lui Hristos drept o aparență, să fie anatema!

— Cei ce nu cred că ceea ce s-a spus și dat de Hristos apostolilor cu «Luați, mâncați» [*Mt* 26, 26] este cu adevărat Trupul și Sângele lui Hristos, ci vorbesc lucruri enorme și spun că e vorba de Evanghelie și de Apostol, să fie anatema!

— Cei ce flecăresc că preasfânta Născătoare de Dumnezeu nu e Fecioara Maria, fiica lui Ioachim și Ana, ci Ierusalimul de sus [*Ga* 4, 26], în care, spun, a intrat și a ieșit Hristos, să fie anatema!

— Cei ce-și închipuie rău că după nașterea născătoare a Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu Pururea Fecioară și Născătoarea de Dumnezeu a născut altă naștere din contactul cu un bărbat, să fie anatema!

— Inițiatorii și dascălii acestei vechi și nou arătate erezii, să fie anatema!

— Skythianos Egipteanul, născătorul acestor blasfemii, care n-a tremurat, el atotfîndrăznețul, să se numească pe sine însuși «Dumnezeu Tată» și ucenicul său Terebinthios, numit și Budis, care n-a șovăit nici el, fiul pierzaniei, să se numească pe sine însuși «Fiu al lui Dumnezeu», și Kurbikos, numit și Mani, care și el, nenorocitul, a înnebunit numindu-se pe sine însuși «Mângâietorul» și «Duhul Sfânt», acești trei vrăjmași ai Treimii și potrivnici ai lui Dumnezeu care și-au însușit slava dumnezeiască și cei doisprezece ucenici ai lui Mani și învățăturile lor, să fie anatema!

— Pavel și Ioan, copii de rușine ai mamei lor de rușine Calinica, de la care și-a luat numele și adunarea apostaziei, și Constantin Armeanul Manaelitul, numit și Siluan, și Simeon, numit și Tit, să fie anatema!

— Un alt Pavel armean, Teodor și Genesios, copii atotfîntinați ai acestuia, Iosif, numit și Epafrodit, Zaharia și întinatul Baanis, să fie anatema!

— Serghie al lui Dryinos, numit și Tihic, spurcatul, care a avut aroganța să spună că e un alt «Mângâietor» și un alt «Duh Sfânt» trimis de cel rău, el și scrierile lui și celălalt șirag al părtășiei lor, împreună cu toți cei ce au comuniune cu ei și-i primesc în cunoștință de cauză, fie în casa lor, fie în țarina lor, întrucât ei înșiși au încercat să-L izgonească pe Dumnezeul nostru sau chiar L-au și izgonit, pe cât a fost după ei, din creația și stăpânirea Lui atribuind-o răului demon apostat împreună cu ei, să fie trimiși anatemei veșnice.

Iar anatema tuturor acestora să se facă așa: Anatema să fie de la Sfânta, de o ființă și închinata Treime, Tată, Fiu și Duh Sfânt, oricine nu gândește și nu crede ca Sfânta Biserică universală a lui Dumnezeu, care e în Roma, în Constantinopol, în Alexandria, Antiohia și Sfânta Cetate [Ierusalim] și, simplu spus, cea de la o margine la alta a lumii, potrivit canoanelor, regulilor și dogmelor celor șapte Sfinte Sinoade Ecumenice” (I. DUJCEV, „L’epistola sui bogomili del patriarca constantinopolitano Teofillato”, *Mélanges Eugène Tisserant* II, Studi e Testi 232, Città del Vaticano, 1964, p. 63–91, aici p. 90–91).

²¹ După *Cod. Vindob. theol. gr. 307* (cca 1300) dar ele se regăsesc încă într-un Euchologhion copiat în 1027. Cele 5 anateme au conținut doctrinar condamnând teze generale comune ereziilor dualiste. Potrivit lui J. GOILLARD (*op. cit.*, p. 235), ele par a fi fost

— Cei ce nu mărturisesc Treimea sfântă, de o ființă, nedespărțită, de o cinstire, de un scaun și împreună veșnică, de o singură fire, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, ci pe Fiul ca pe un Înger introdus pe deasupra și numit „Amin” iar pe Duhul Sfânt Cel de o putere cu Tatăl și cu Fiul ca dintr-o altă fire și mai prejos decât El, unii ca aceștia să fie anatema!

— Cei ce nu mărturisesc că Dumnezeu este Făcător al cerului și al pământului și al tuturor făpturilor, Plăsmuitor al lui Adam și Ziditor al Evei, ci spun că stăpân și făcător a toate și plăsmuitor al firi omenești e Potrivnicul [Satan], să fie anatema!

— Cei ce nu mărturisesc că Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu S-a născut fără schimbare mai înainte de veci și în vremurile de pe urmă [Evr 1, 2] S-a întrupat pentru multa Sa îndurare din preacurata Maria de Dumnezeu Născătoarea și S-a făcut om și a luat asupra Sa toate ale noastre afară de păcat [Evr 4, 15], și care nu se împărtășesc cu frică cu sfințele și nemuritoarele Sale Taine ca din însuși Trupul Stăpânului și din sfântul și scumpul Sânge care s-a vărsat pentru viața lumii, ci ca dintr-o pâine simplă și dintr-o băutură comună, să fie anatema!

— Cei care nu se închină crucii Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos ca uneia care s-a făcut mântuire și slavă a toată lumea și a desființat și pierdut vicleniile și armele vrăjmașului până la sfârșit, a izbăvit făptura de idoli și a arătat biruință asupra lumii, ci o socotesc ca pe o armă a tiraniei, să fie anatema!

— Cei care nu se închină sfintei și cinstitei icoane a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos ca unei întipăriri a lui Dumnezeu Cuvântul Cel întrupat pentru noi și nu-L slăvesc așa cum e înfățișat în icoană, și în chip asemănător și celei a preacuratei Sale Maici și ale tuturor sfinților Lui, ci le numesc idoli, să fie anatema!

[β. din Sinodiconul Bisericii Eladei²²]

Domnul și Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos predându-ne prin sfinții Lui ucenici și Apostoli taina curată a credinței, a zis și că „în zilele cele de pe urmă se vor ridica mulți proroci mincinoși și hristoși mincinoși” [Mt 24, 24; 7, 15] și ne-a îndrumat să fim cu luare-aminte la unii ca aceștia. Urmând Acestuia și de Dumnezeu vestitorul Pavel i-a scris lui Timotei că „în vremile cele de pe urmă unii vor apostazia de la credință, luând aminte la duhurile înșelăciunii și la învățăturile demonilor prin fățarnicia unor mincinoși înfierăți în conștiința lor și care interzic căsătoria și opresc de la bucate, pe care Dumnezeu le-a făcut spre împărtășire cu mulțumire pentru cei credincioși și care au cunoscut adevărul. Pentru că orice făptură a lui Dumnezeu e bună dacă se ia cu mulțumire, căci se sfințește prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune” [1 Tim 4, 1–5]; și iarăși: „căci sunt din cei care se vâra prin case și robesc femeiuști împovărate de păcate și purtate de tot felul de poftă, mereu învățând și neputând ajunge vreodată la cunoașterea adevărului” [2 Tim 3, 6–7].

elaborate la sfârșitul secolului X contra sectelor dualiste într-o mitropolie provincială neidentificată mai precis.

²² Câteva manuscrise aparținând Sinodiconului local al Bisericii Eladei (mitropolia Atenei) (cel mai vechi *Cod. Athen. BN gr. 872*, secolele XIV–XV) inserează în acest loc o serie de 13 anateme încadrate de un prolog și epilog și referitoare la doctrina și practica bogomililor și a altor secte dualiste, antiecleziale, antisacramentale, harismatice și nonconformiste social, înrudite și cunoscute în izvoarele istorice ale epocii sub denumițiunile de manihei, paulicieni, mesalieni, euhiți, entuziaști, fundagiagiți etc.

Textul lor (GOUILLARD, *op. cit.*, p. 61–69 și 228–237, comentarii) reprezintă un sinodicon independent, tomosul unui sinod local necunoscut din secolele XI–XII împotriva acestor secte, identic cu PG 131, 40–48: *Elenchos kai thryambos*, unde sunt însă eronat atribuite lui Eftimie Zigabenu. Cele 13 anateme oferă un tablou succint dar complet al principalelor învățături și practici bogomile; un tablou identic, dar amplificat cu detalii în relatările despre bogomilism ale monahilor Eftimie de la Peribleptos și Eftimie Zigabenu (sfârșitul secolului XI: *Panoplia dogmatică 27*; PG 130, 1280–1332).

Dat fiind că Mântuitorul și Dumnezeu nostru a prezis iar Apostolul a vestit și el acestea, să fim cu luare aminte, iubitorilor. Căci ajungând la noi potrivit acestor preziceri vremile de pe urmă, erezia amestecată cu de toate și cu multe nume a mesalienilor sau bogomililor invadează acum orice oraș, ținut și eparhie, iar cei ce o introduc nu încetează să-i corupă pe oamenii simpli. Căci numindu-se pe ei înșiși „creștini”, acești urători ai lui Hristos se amestecă datorită bunului renume al acestui nume cu ortodocșii și, neștiuți — pentru că ascund lupul în blană de oaie — își încep glăsurile lor deșarte din chiar Scripturile cinstite de noi și, după ce sub această mască au câștigat crezământ, iar cei care-i ascultă încep să fie cu luare-aminte la ei, atunci își varsă și veninul și, o dată ajunși familiari lor, vomită blestematele dogme ale lui Satan, pe care le azvârlim anatemei împreună cu aceștia ca pe unele false, spurcate și străine de Biserica universală.

— Petru, inițiatorul ereziei mesalienilor sau likopetrianilor sau fundadiților sau bogomililor, care s-a numit pe sine însuși Hristos/Mesia și a făgăduit că după moarte va învia și din această pricină i s-a schimbat numele în Likopetru, pentru că, îngropat pe bună dreptate sub pietre din pricina nesfârșitelor lui vrăjitorii și fapte murdare, a făgăduit răilor inițiați împreună cu el în acestea că după trei zile va învia, dar stând ei în jurul hoitului său scârnav, după trei zile s-a arătat ieșind din grămada de pietre un demon cu chip de lup, să fie anatema!

— Tihic²³, inițiatorul împreună cu el și ucenicul acestuia, care a corupt și răstălmăcit și celelalte Scripturi dumnezeiești, dar mai cu seamă toată Evanghelia după Matei, și toate zicerile privitoare la Dumnezeu Tatăl și la Duhul Sfânt le-a răstălmăcit ca referindu-se la părintele său duhovnicesc, și așa a tras slava lui Dumnezeu spre inițiatorii scârnavei lui erezii, să fie anatema!

— Dadoe, Sava, Adelfie, Herma, Simeon²⁴ și ceilalți care, vomitând veninul unei asemenea erezii și înșelând pe oamenii mai simpli, bărbați și femei, i-au doborât în prăpastia pierzaniei, să fie anatema!

— Cei ce zic că, pe lângă sfânta și de viață începătoare Treime, adică Dumnezeu Tatăl și Cuvântul, Fiul lui Dumnezeu întrupat, Domnul nostru Iisus Hristos, și Preasfântul Duh, mai este o altă Treime sau o Putere superioară tronând peste cel mai înalt din cele șapte ceruri, potrivit scârnavei și mincinoasei lor scrieri „Vedenia lui Isaia”, să fie anatema!

— Cei ce introduc alte scripturi, pe lângă cele glăsuite de Duhul Sfânt și predate nouă de Sfinții Părinți, să fie anatema!

— Cei ce spun despre căsătoria în Domnul sau mâncarea de carne potrivit lui Dumnezeu că sunt urâciune pentru Dumnezeu, drept pentru care le răstoarnă, să fie anatema!

— Cei care răstoarnă și defăimează ca flecăreală deșartă toate rugăciunile și cântările predate nouă mai întâi de către dumnezeieștii apostoli — căci spune Apostolul: „Umpleți-vă de Duhul Sfânt vorbind între voi în psalmi și în cântări duhovnicești” [Ef 5, 18–19] —, iar mai apoi de dumnezeieștii și fericii părinți și dascăli ai Bisericii, învățând ca început al depărtării lor de Dumnezeu să se facă cu plecăciune până la pământ fără întipărirea pe față a semnului crucii Domnului numai rugăciunea „Tatăl nostru Care ești în ceruri”, sub pretext că această rugăciune a fost predată de Domnul nostru Iisus Hristos Însuși, dar în realitate pentru a-l chema pe scârbosul lor părinte Satan — căci de aceea resping și semnul crucii și nu suferă a auzi nici ecfonisul adăugat rugăciunii de dumnezeieștii luminători și învățători ai Bisericii întru slava sfintei și celei de o ființă Treimi: „Că a Ta este împărăția și puterea și slava, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh” —; deci cei ce

²³ Supranumit Serghie, ultimul mare reformator al pavlicianismului (cca 800–835).

²⁴ Liderii mesalieni din secolul IV menționați de TEODRET († 466), *Istoria bisericească* IV, 11.

gândesc și învață pe alții așa și stăruie până în sfârșit în această împotrivire vicleană, să fie anatema!

— Cei care se scârbesc de adunările din biserici și care șed și învață în locuri proprii sub pretextul liniștirii [isihiei], în realitate însă pentru ca lucrurile spurcatei lor rătăcirii să rămână nevădite și nedetectate, pentru ca așa să-și poată vărsa în secret asupra celor înșelați de ei întreg veninul ereziilor, și toți care stăruie până în sfârșit într-o asemenea rătăcire, să fie anatema!

— Cei ce defaimă ca niște „lucruri făcute de mâini omenești” bisericile pe care dumnezeieștii apostoli au predat să fie zidite spre slava lui Dumnezeu și spun că sunt sălaşuri ale demonilor și, mergând așa pe calea lor, răstoarnă drept urmare și cinstita reînălțare a dumnezeieștilor și sfințelor icoane, precum și cinstirea și închinarea lor, ca unii ce sunt mădulare cu totul stricate și putrezite [ale Trupului lui Hristos, Biserica], să fie anatema!

— Cei ce se grăbesc spre răsturnarea învățaturii Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pe care Acesta a dat-o sfinților Săi ucenici, ca să-i boteze pe toți cei ce cred în El în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh [Mt 28, 19] pentru că „de nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea intra în Împărăția lui Dumnezeu” [In 3, 5]; deci cei care sunt orbi la toate acestea și aflați sub lucrarea lui Satan cutează să flecărească și să spună că Sfântul Botez e simplă apă, ca unii care au ajuns o dată pentru totdeauna în afara credinței noastre și a Bisericii și străini de Dumnezeu, să fie anatema!

— Cei care, ca urmare a unor astfel de flecăreli și absurdități, numesc și cinstita și de viață făcătoarea cruce spânzurătoare iar Sfântul Botez simplă apă, care n-are nici iertarea păcatelor, nici nu vine de la Duhul, și făgăduiesc să dea de la ei înșiși botezul de la Duhul atunci când îi îmbracă pe scârbavnicii lor inițiați cu haină monahală mincinoasă și fac asupra lor acea faimoasă invocare sau, mai bine zis, duc la scufundarea sufletelor și trupurilor lor, să fie anatema!

— Cei care spun că Împărtășania cu cinstitul Trup și Sânge al Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos este o împărtășire cu pâine simplă și vin simplu, și de aceea îi îndeamnă pe aceia dintre laici care au trecut la ei să vină la Împărtășanie după mâncare în chip fățarnic și pentru a rămâne ascunși, iar pe cei ce au trecut la ei dintre preoți îi îndeamnă să săvârșească cele ale dumnezeieștii și înfricoșătoarei Liturghii după ce au mâncat, ca unii care sunt în chip vădit antihriști, deși pe ei înșiși se numesc „cetățeni ai lui Hristos” [*christopolites*], să fie anatema!

— Cei care, între cele făcute de ei fără Dumnezeu, spre răsturnarea întregii credințe în Dumnezeu săvârșesc și alte lucruri viclene, și în locul suflării dumnezeiești și sfinte pe care au primit-o de la Hristos Domnul la însuflarea tainică a Duhului Sfânt, scuipă asupra celor inițiați de ei scuipări de care sunt vrednici ei înșiși, făcând asupra lor cele pe care noi le facem împotriva demonilor și frecându-i încă pe aceia de jos până sus cu un burete cu apă puturoasă spre răsturnarea Sfântului Botez și a prezenței luminătoare a dumnezeiescului Duh, să fie anatema!

Acestea sunt semințele viclenei lor impietăți, acestea sunt vlăstarele ateismului vicleanului Satan. Dar noi, poporul ales al lui Hristos, să ne alipim din tot sufletul de învățăturile dumnezeiești și apostolești și de predaniile Părinților, fugind din tot sufletul de învățăturile murdare ale impietății, ținându-ne departe de religia lor pierzătoare și adorând în chip creat pe Dumnezeu Cel cunoscut și cinstit în Treimea Persoanelor sau Ipostaselor, Căruia fie slava și puterea în vecii vecilor. Amin.

[γ. din Cod. Vatic. gr. 511 (secolul XI)²⁵]

— Cine spune de acum înainte: „Am văzut pe Dumnezeu Cel Nevăzut, am auzit spunându-ni-se de către Însăși Firea cea curată [a Dumnezeirii]: «Ești Ilie, ești Enoh, ești Ioan ucenicul cel iubit de Mine», sau chiar: «Tu ești Fiul Meu iubit!»”, să fie anatema!

— Cine face de acum înainte stropire cu apă zicând: „Botezul s-a învechit” și: „Îmi fac stropire spre înnoirea și curățirea sufletelor”, să fie anatema!

— Cine face de acum înainte pesmeți și frământă împreună cu făina pulbere și cenușă de oase moarte sau adaugă în ea altă materie rea și le dă unora în chip de anafură, să fie anatema!

— Cine desparte pe bărbați de femeile lor și pe femei de bărbații lor prin convingere și amăgire și le atrage pentru voia lui vicleană după care le trimite iarăși să se unească cu bărbații lor, să fie anatema!

— Cine nesocotește haina îngerească dată de către Dumnezeu purtătorii Părinți spre mântuirea sufletelor și introduc în locul ei o alta fără rugăciuni și cântări, sau, mai bine zis, o răstoarnă pe cea dintâi fără a pune nimic în locul ei, ci răstoarnă prilejurile pocăinței, să fie anatema!

— Cine dezbracă femeii cu totul, le îndeamnă la mărturisire și le îmbracă în haine albe închipuindu-și că le face monahii, după care le îmbrățișează — ceea ce nu se face la bărbați —, să fie anatema!

— Cine împiedică de acum înainte Jertfa sfântă și fără de sânge, pe care ucenicii Cuvântului au primit-o de la Însuși Mielul lui Dumnezeu Care ridică păcatul lumii [*In* 1, 29] atunci când a săvârșit Cina cea de Taină, spunându-le: „Aceasta să faceți întru pomenirea Mea” [*Lc* 22, 19], și îndeamnă la gustarea necuraților lor pesmeți, să fie anatema!

— Cine spune că: „Toată lumea se împarte în trei părți, dintre care două vor pieri, dar a treia, adică numai cinul și numai învățătura mea se va mântui”, să fie anatema!

— Cine spune că: „Oricine va huli împotriva Fiului lui Dumnezeu se va ierta, dar cine mă va huli pe mine nu i se va ierta” [cf. *Mt* 12, 32], să fie anatema!

— Cine primește sau îndrăgește cartea numită „Oracol” sau cele cinci „Epistole” alcătuite de ei sau „Cartea alfabetică” sau „Evanghelia după Toma”, și nu se scârbește mai degrabă de ele și scuipă pe ele ca pe unele vrednice de a fi pradă focului, să fie anatema!

— Cine propovăduiește sau păzește de acum înainte vedeniile zise și celelalte născociri ale rătăcirii, sau se scârbește și-și întoarce spatele de la toate acestea numai de formă și cu gura, nu cu sufletul curat, să fie anatema!

— Cine spune că Sfântul Botez nu-i decât ulei și apă, iar cel botezat n-are din ele nici un folos, să fie anatema!

— Cine spune că Sfântul Mir e ulei de candelă ars încât și miroase urât, să fie anatema!

— Cine spune că Sfintele și Preacuratele Taine sunt pâine comună, nu Trupul viu al Domnului, să fie anatema!

— Cine-i numește pe creștinii ortodocși fără minte [cf. *Ga* 3, 1], să fie anatema!

²⁵ Aceste 23 de anateme antibobomile „parazite” sunt editate de J. GOILLARD în apendice (p. 310–313, text; p. 305–310, comentariu). Ele reprezintă o compilație de anateme antidualiste alcătuită plecând de la trei surse distincte: nr. 1–10, 12; nr. 11, 13–15; și nr. 16–23.

— Cine spune că n-are nevoie de folosul dumnezeieștilor Scripturi, nici de învățătura prorocilor și apostolilor, să fie anatema!

— Cine disprețuiește haina preotească și veșmântul monahal ca pe un lucru de nimic și numește flecăreală rugăciunile și doxologiile ortodocșilor, să fie anatema!

— Cine răstălmăcește zicerile evanghelice și apostolești și le trage spre rătăcirea proprie, iar nu cum le-a predat Biserica, să fie anatema!

— Cine spune că semnele dumnezeiești și vindecările săvârșite prin cruce și prin cinstitele icoane sunt de la demoni, să fie anatema!

— Cine se închină în chip fățarnic la cruce și la cinstitele icoane de ochii poporului, cine anatemizează toată erezia, dar stăruie iarăși în rătăcirea și superstiția lui, să fie anatema!

— Cine socotește căsătoria drept un lucru scârbos și faptul de a se culca omul cu femeia lui drept un lucru întinat iar prin această înfrânare închipuită urzesc desființarea lumii, să fie anatema!

— Cine falsifică predaniile Apostolilor, Părinților și Sinoadelor Bisericii și inventează sau născocesc altceva împotriva credinței, să fie anatema!

[δ. dintr-o scrisoare a patriarhului ecumenic Cosma (1075–1081) către mitropolitul din Larissa²⁶]

— Cei ce spun că Satan e creatorul creației văzute și care-l numesc econom al ploii, al grindinii și al tuturor celor date de către pământ, să fie anatema!

— Cei ce spun că pe Adam și Eva i-a creat Satan, să fie anatema!

— Cei ce resping pe Moise care l-a văzut pe Dumnezeu și pe Ilie Tesviteanul și ceilalți sfinți proroci și patriarhi și scrierile lor sfinte și spun că ele sunt ale lui Satan și că mișcați de acela ei au scris ce au scris și cele ce le-au spus despre Hristos și că au vorbit fără voie ca siliți de Dumnezeu, și de aceea anulează orice cuvânt din Vechiul Testament și pe prorocii care au strălucit în el, să fie anatema!

— Cei ce insultă pe Ioan Botezătorul și spun că e de la Satan și el și botezul cu apă și de aceea întorc spatele Sfântului Botez prin apă și se botează fără apă după simpla rostire a lui „Tatăl nostru”, să fie anatema!

— Cei ce întorc spatele tuturor psalmodiilor sfinte și dumnezeiești și înseși casei sfinte a lui Dumnezeu și spun că ei cântă „Tatăl nostru” în orice loc s-ar afla, să fie anatema!

²⁶ Scrisoarea păstrată doar în *Cod. Marcianus gr. III, 74, f. 77v–79v*, a fost descoperită de N.A. Oikonomides și a fost editată de J. GOUILLARD, „Une source grecque de Sinodik de Boril. La lettre inédite de patriarche Cosmas”, *Travaux et mémoires* 4 (1970), p. 361–374, aici, p. 371–372. Informat de progresele neomaniheismului, respectiv ale bogomilismului în Balcani și în Grecia, patriarhul Cosma (1075–1081) îl informează pe mitropolitul Larissei de hotărârea luată de Sinod ca în toate duminicile să se citească în bisericile parohiale 12 anateme împotriva învățăturilor și practicilor inițiate de „părintele [papas] Bogomil” și perpetuate de adepții lui, anateme cu dublu rol de a pune în gardă pe credincioși împotriva ereziei dualiste și de a servi drept formular de abjurare pentru cei ce se întorc în Biserică, rigoare în aplicarea procedurilor de reconciliere canonică. Publicarea acestui document ereziologic i-a permis editorului totodată identificarea surselor a 12 din cele 16 anateme antibogomile inserate între anatemele împotriva lui Ioan Italianul (1082) și Eustratie al Niceii (1117) în traducerea și adaptarea bulgară a *Sinodiconului Ortodoxiei* realizată în 1211 cu ocazia unui sinod antibogomil ținut în Biserica bulgară sub țarul vlaho-bulgar Borilă (1207–1218), și cunoscut de aceea sub numele de Sinodiconul țarului Borilă (cunoscut în două recenzii: Paluzov și Drinov, ambele editate de M.G. POPRUŽENKO, *Sinodik Carija Borila*, Bulgarski starini 8, Sofia, 1928). Între nr. 1–37 și 54–68 ce cuprind deciziile din Sinodiconul bizantin între anii 843–1171, la nr. 38–53 (vers. Paluzov), Sinodiconul bulgar cuprinde 16 anateme antibogomile, identificate de J. Gouillard cu anatemele din epistola patriarhului Cosma, într-o ordine răsturnată însă (nr. 39–41 Paluzov = nr. 9–11 Cosma; iar nr. 43–45, 47–51 Paluzov = nr. 1–8 Cosma).

— Cei ce resping și socotesc drept nimic sfânta liturghie și toată rânduiala preoției și spun că acestea sunt găselnițele Satanei, să fie anatema!

— Cei ce anulează și socotesc drept nimic Împărțășirea scumpului Trup și sfântului Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, întrucât tăgăduiesc în întregime taina făcută în Hristos Iisus pentru mântuirea noastră, să fie anatema!

— Cei ce anulează închinarea cinstitei și de viață făcătoarei cruci și a sfintelor icoane, să fie anatema!

— Papas Bogomil care pe vremea lui Petru, Țarul bulgarilor [927–969] a primit această erezie maniheică și a semănat-o în toată Bulgaria, precum și cei ce se fac și se vor face ucenici ai lui, să fie anatema!

— Toată această erezie și obiceiurile lor, adunările lor nocturne, misterele și posturile lor nefolositoare și cei ce vin la ele, să fie anatema!

— Cei ce au bunăvoință față de ei și mănâncă și beau cu ei în cunoștință de cauză sau primesc de la ei daruri, întrucât gândesc la fel cu ei, să fie anatema!

— Cei care-i primesc în sfânta Biserică a lui Dumnezeu înainte de a se mărturisi și anatemiza erezia aceasta precum s-a zis mai sus, să fie anatema!

[3. *Contra dialecticii și filozofiei platonice a lui Ioan Italianul (1076/1077; 1082)*]

Capitolele [tezele] Italianului²⁷

— Cei ce încearcă în general să aplice o cercetare și învățătură nouă negrăitei Economii în trup a Mântuitorului și Dumnezeului nostru, și să examineze în ce mod Însuși Cuvântul lui Dumnezeu S-a unit cu frământătura omenească și potrivit cărei rațiuni a îndumnezeit trupul asumat, încercând să lupte în cuvânt prin expresii dialectice aplicând noutății mai presus de fire [*hyper physin*] a celor două firi ale Dumnezeului-om formulele „prin fire” [*kata physin*] și „prin instituire” [*kata thesin*], să fie anatema!

— Cei ce se proclamă drept-credincioși, dar introduc fără rușine sau, mai bine zis, fără evlavie în Biserica ortodoxă și universală impioasele dogme ale elinilor [păgânilor] despre sufletele omenești, cer, pământ și celelalte creaturi, să fie anatema!

²⁷ Despre cazul lui Ioan Italianul (Italos), a se vedea relatarea ANEI COMNENA, *Alexiada* V, 8–9; *PG* 131, 428–440; trad. rom. cit., vol. I, p. 205–214, și comentariul istoric cu bibliografia critică a lui GOUILLARD, *Le Synodikon de l'Orthodoxie*, p. 188–202. Doctrina și persoana filozofului Ioan Italos, succesorul lui Psellos la conducerea învățământului filozofic superior din Constantinopol, au fost obiectul a două procese sinodale: primul cândva între 1 septembrie 1076 – 1 septembrie 1077, sub Mihail VII Dukas (1071–1078), protectorul filozofului, când s-au condamnat în formă generală, fără nume, o listă de 10 filozofeme platonizante; al doilea în martie 1082, sub Alexie I Comnenul (1081–1118), rivalul familiei Dukas, când cele 10 teze au fost inserate ca 10 anateme în Sinodicon urmate de o a 11-a prin care este condamnat Italos însuși nominal interzicându-i-se lui și discipolilor lui profesarea teoriilor metafizice contrare Revelației. Cele 11 „capitole ale Italianului” din Sinodicon incriminează supralicitarea filozofiei antice, fixând în același timp limita admisibilă a studiilor elenice pentru un creștin, și denunță ca eretice cosmologia, antropologia și eshatologia platonice (și origeniste): creația din eternitate, eternitatea lumii, preexistența, metempsihoza și apocatastaza sufletelor, și de asemenea aplicații inadecvate ale logicii în explicarea chestiunilor dogmatice, mai ales în hristologie. Importantă pentru semnificația generală a Sinodiconului este mai ales prima anatemă care interzice aplicarea în înțelegerea modului îndumnezeirii umanității în Hristos a aporiei dialectice antice: *kata physin* — *kata thesin* (după natură sau după relație), ai cărei termeni corespund de fapt în hristologie pozițiilor monofizită și, respectiv, nestoriană; singurul calificativ admisibil misterului teandric este cel de *hyper physin* (mai presus de fire). După cum reiese din scrierile sale, hristologia lui Italos — ca și ulterior cea a discipolilor lui, Nil și Eustratios — înclina net în favoarea poziției „thesite” fiind deci una umanistă, cripto-nestoriană.

— Cei ce preferă așa-zisa înțelepciune nebună [1 Co 3, 19] a filozofilor din afară [profani] și, urmând profesorilor lor, primesc metempsihozele sufletelor oamenilor sau că și acestea pier în chip asemănător animalelor necuvântătoare și merg spre neființă, desființând prin acestea învierea, judecata și răsplătirea finală a celor făcute în viață, să fie anatema!

— Cei ce dogmatizează că materia și ideile [formele lucrurilor] sunt fără de început sau împreună fără de început cu Ziditorul și Dumnezeu a toate, și că cerul, pământul și celelalte creaturi sunt veșnice și fără de început și rămân neschimbate, contrazicându-L astfel pe Cel ce a zis: „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece” [Mt 24, 35], ca unii care glăsuiesc în deșert și-și atrag asupra capetelor lor blestemul lui Dumnezeu, să fie anatema!

— Cei ce spun că înțelepții elinilor [păgânilor], întâi ereziarhi, care au fost azvârliți deja anatemei ca unii străini de Biserica universală de cele șapte Sfinte Sinoade Ecumenice și de toți Părinții care au strălucit în Ortodoxie, deci cei care spun că, din pricina bogăției stricate și întinate din scrierile lor, sunt cu mult mai buni atât acum, cât și la judecata viitoare decât bărbații drept-credincioși și ortodocși care au greșit prin patima și neștiința omenească, să fie anatema!

— Cei ce nu primesc cu credință curată și simplă, din toată inima și din tot sufletul, minunile extraordinare ale Mântuitorului și Dumnezeului nostru și ale Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarea care L-a născut fără prihană, și ale celorlalți sfinți, ci încearcă să le defaime prin demonstrații și raționamente sofisticate drept lucruri imposibile, ori să le răstălmăcească după ceea ce li se pare lor și să le potrivească după socotința lor, să fie anatema!

— Cei ce se dedică învățăturilor elinești [păgâne] și se educă în ele nu numai în scopul educației, ci urmând părerilor lor deșarte și crezându-le adevărate și aderând astfel la ele ca la unele care ar avea certitudine, astfel încât să-i inițieze în ele când în ascuns, când pe față, și să-i învețe în chip neîndoielnic și pe alții, să fie anatema!

— Cei care împreună cu alte plăsmuiri mitologice replăsmuiesc de la ei înșiși și plăsmuirea [creația] noastră și primesc ca adevărate ideile platonice și spun că materia autosubzistentă este formată de către aceste idei defăimând astfel în chip deschis libertatea Ziditorului Care a adus toate de al neființă la ființă și ca Făcător a fixat în mod suveran tuturor un început și un sfârșit, să fie anatema!

— Cei ce spun că la învierea finală și obștească oamenii vor învia și vor fi judecați cu alte trupuri, iar nu cu cele cu care au viețuit în această viață, întrucât acestea se strică și pier, și flecăresc lucruri deșarte și zadarnice, în timp ce Însuși Hristos Dumnezeuul nostru și ucenicii Lui, învățătorii noștri, ne-au învățat că oamenii vor fi judecați cu trupurile acestea în care au viețuit, iar în cuvântul său despre înviere [1 Co 15, 12–55], marele Apostol Pavel a învățat în mod expres acest adevăr pe larg și cu exemple și i-a vădit pe cei ce gândesc altfel ca pe niște nebuni; deci cei ce se opun unor asemenea dogme și învățături, să fie anatema!

— Cei ce primesc și transmit vorbele elinești [păgâne] și deșarte cum că ar fi o preexistență a sufletelor, că nu toate s-au făcut și adus din neființă, că ar exista un sfârșit al pedepsei sau o restaurare [apocatastază] a creației și lucrurilor omenești, și prin cuvinte ca acesta introduc faptul că Împărăția cerurilor, pe care Însuși Hristos Dumnezeuul nostru a învățat și a transmis că e veșnică și nedestrămată, ar fi supusă destrămării și trecătoare, în timp ce din întreaga Scriptură Veche și Nouă am primit că pedeapsa va fi nesfârșită și Împărăția veșnică; așadar, cei ce se pierd pe ei înșiși și pe alții prin asemenea cuvinte și se fac și altora pricină de osândă veșnică, să fie anatema!

— Dogmele și învățăturile elinești [păgâne] și heterodoxe, contrare credinței universale și neprihănite a ortodocșilor, introduse împotriva credinței creștine și ortodoxe de Ioan Italianul și de ucenicii lui părtași la ciurma lui, să fie anatema!

[4. *Contra hristologiilor scolastice*]

[a. *Contra lui Nil Calabrezul (cca 1087)*²⁸]

— Toate cele dogmatizate fără evlavie de monahul Nil ca și cei ce au părtașie cu el, să fie anatema²⁹!

— Dacă ar spune cineva că firea asumată de Dumnezeu Cuvântul e îndumnezeită prin instituire sau prin har, să fie anatema!

Căci izgonind atât expresia „prin har”, cât și „prin instituire” și „prin fire” ca unele străine de Biserică, trebuie să primim și să cinstim ca aprobată numai expresia „mai presus de fire”, fiindcă spune trâmbița teologiei, marele Grigorie: „Dacă zice cineva că El a lucrat prin har ca într-un proroc, și nu S-a unit și continuă să fie unit după ființă, să fie gol de lucrarea mai bună, sau, mai bine zis, plin de lucrarea potrivnică”³⁰.

— Dacă dogmatizează cineva că toate ipostasele omenești există în trupul luat de Stăpânul și au fost codivinizate împreună cu acest trup, să fie anatema!

Fiindcă aceasta e o flecăreală sau, mai bine zis, o impietate evidentă. Căci cum ar putea exista în acel trup curat și fără orice păcat orice om întinat și necurat? Sau cum cel îndumnezeit ar mai aluneca spre pierzanie? Sau cum atunci mama care l-a născut pe acesta n-ar fi și ea născătoare de Dumnezeu? Și, încă și mai ridicol, cum iubitorul de plăcere trimis în gheenă nu va trage împreună cu el și trupul care-l conține? Iar cine va privi mai riguros va găsi și multe alte consecințe ale unei asemenea absurdități.

— Dacă flecărește cineva că Domnul nostru Iisus Hristos a fost divinizat printr-o apoteoză și a primit îndumnezeirea ca un premiu pentru o viață virtuoasă, să fie anatema!

Căci potrivit teologiei Melodului credem că trupul Domnului a fost îndumnezeit din însăși unirea și comuniunea lui cu firea dumnezeiască, iar după Înviere a fost făcut nesticăcios. Dar între nesticăciune și îndumnezeire e o mare distanță; căci dacă ceva este Dumnezeu, este și nesticăcios, dar dacă ceva este nesticăcios, nu este neapărat Dumnezeu, iar exemplele sunt evidente.

— Dacă ar spune cineva că virtușii sunt îndumnezeiți cu aceeași în dumnezeire ca Hristos, să fie anatema!

Căci trupul lui Hristos n-a fost îndumnezeit printr-o lucrare ca la alți unși, ci prin prezența întregă a Celui ce unge, cum învață Grigorie, adâncul teologiei³¹.

²⁸ Despre monahul Nil Calabrezul, vezi reconsiderarea totală a problemei la GOULLARD, *op. cit.*, p. 202–206, reconsiderare bazată pe descoperirea „libelului” de retractare a lui Nil, editat de același cercetător la p. 301–303 (apendice II) și din care reiese, contrar celor afirmate de ANA COMNENA, *Alexiada* X, 1; *PG* 131, 697–700; trad. rom. cit. vol. II, p. 64–66, că hristologia lui Nil, elev al lui Italos, nu era una monofizită, ci dimpotrivă puternic nestorianizantă, dezvoltând consecvent poziția „thesită” a magistrului său. După Nil, îndumnezeirea umanității în Hristos s-a făcut *kata thesin e charin* (prin relație sau har) fiind echivalentă cu îndumnezeirea sfinților, în ambele cazuri fiind vorba de un proces de adopție, de relaționare a două subiecte autonome distincte, susținere care distrugea total realitatea unirii ipostatice ca unire divino-umană intrapersonală unică și nu simplu interpersonală ca în cazul nostru.

²⁹ *Sinodiconul Ortodoxiei* conține doar această anatemă generală. Următoarele 8 anateme le-am reproduș după „libelul” de abjurare al lui Nil, pentru claritatea necesară privitoare la natura ereziei lui.

³⁰ *Epistola 101 către Cledonium*; *PG* 37, 180B.

³¹ *Cuvântarea* 30, 21; *PG* 36, 132B.

— Dacă ar spune cineva că există doi Hristoși sau fii, să fie anatema!

Căci aceasta este divizarea și dogma urâtă lui Dumnezeu a smintitului Nestorie, cel cu totul mort.

— Dacă spune cineva că orice credincios e unit cu Hristos după ipostasă, să fie anatema!

Căci atunci va fi el însuși Fiu și Cuvânt al lui Dumnezeu, lucru mai presus de orice blasfemie.

— Dacă cineva n-ar numi-o Maică a lui Dumnezeu în sens propriu pe sfânta și preacurata Fecioară Maria, să fie anatema!

Căci dacă ea n-ar fi Născătoare de Dumnezeu, deșartă ar fi taina credinței noastre și s-ar răsturna toate dogmele drept-credincioase ale de Dumnezeu purtătorilor Părinți, care toți cu un glas și cu o limbă au vestit-o Născătoare de Dumnezeu.

— Dacă cineva își închipuie că în zilele noastre numai lui însuși i se descoperă taina negrăitei Economii, să fie anatema!

[*b. Contra lui Eustratie al Niceii (1117)*]

[*α. Din uzul comun*]

Tezele găsite străine de dogmele cele drepte ale Bisericii în cele două tratate scrise împotriva armenilor de Eustratie³² care a fost mitropolit al Niceii, și care au fost anatimizate, să fie anatema!

— Cei care introduc cu privire la negrăita Economie în trup a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos unele expresii deșarte și spun sau gândesc că umanitatea lui Hristos se închină ca o roabă Dumnezeirii Celei Neapropiate și această stare de robie veșnică este o însușire a ei ființială și cu neputință de respins, să fie anatema!

— Cei care nu folosesc cu toată evlavlia distincția intelectuală numai pentru a evidenția alteritatea celor două firi ce converg în Hristos în chip negrăit și sunt unite în El în chip necontopit și nedespărțit, ci abuzează de o asemenea distincție și spun că umanitatea asumată e alta nu numai prin fire, ci și prin demnitate, și că ea adoră pe Dumnezeu și-I aduce o slujire de rob, aducându-I cinstirea cuvenită ca pe ceva datorat, precum fac duhurile slujitoare [Evr 1, 14] [ale îngerilor], care slujesc lui Dumnezeu și-L adoră ca niște robi, și mai învață că umanitatea asumată este propriu-zis Arhiereul cel Mare, nu Însuși Dumnezeu Cuvântul când S-a făcut om, ca unii care prin unele ca acestea îndrăznesc să împartă în mod ipostatic pe Unul Hristos, Domnul și Dumnezeul nostru, să fie anatema!

[*β. Din uzul mitropoliei Lacedemoniei*]

— Cei ce spun că umanitatea asumată este roabă și, simplu spus, toate tezele spuse și anatimizate apoi de cel care le-a expus, să fie anatema!

— Cei ce spun sau gândesc că umanitatea lui Hristos se închină ca o roabă Dumnezeirii Celei Neapropiate sau că este veșnic roabă, întrucât starea

³² Despre cazul lui Eustratie al Niceii, vezi discuția și bibliografia la GOUILLARD, *op. cit.*, p. 206–212; notița din PG 140, 136–137 și actele procesului (*semeioma*) la P. IOANNOU, „Eustrate de Nicée. Trois pièces inédites de son procès (1117)”, *Revue des études byzantines* 10 (1952), p. 24–34; „Der Nominalismus und die menschliche Psychologie Christi. Das Semeioma gegen Eustratios von Nikaia”, *Byzantinische Zeitschrift* 47 (1954), p. 368–378 și „Le sort des évêques réconciliés. Un discours inédit de Nicéas de Serres contra Eustrate de Nicée”, *Byzantion* 28 (1958), p. 1–30. Cel mai bun elev al lui Ioan Italianul, profesor de filozofie, comentator al lui Aristotel și mitropolit al Niceii, Eustratie, angajat în dialog teologic cu armenii monofiziți, a dezvoltat o hristologie exact la extrema opusă monofizismului vechilor orientali nechalcedonicieni, hristologie tipic nestoriană și prezentând similitudini evidente cu doctrina lui Teodor al Mopsuestiei († 428), condamnată la Sinodul V Ecumenic (553). În dorința de a salvagarda integritatea umanității în Hristos, Eustratie distrugea practic unirea ipostatică, ipostaziind naturile până la admite existența în Hristos a două subiecte distincte și autonome, fiecare cu „psihologia” proprie.

de robie ar fi o însușire ființială și de nerepans pentru ea, sau că este alta decât Ea prin demnitate sau că O adoră și-I slujește prin lucrările sale, sau că se desăvârșește în virtute sau că, întrucât e nedesăvârșită, năzuiește spre desăvârșirea care vine din virtute, sau că este curățită prin desăvârșirea virtuților și că se întoarce spre Aceasta și depinde de Ea, să fie anatema!

— Dacă spune cineva că umanitatea asumată e Arhiereul cel Mare, și Hristos pur și simplu, să fie anatema!

— Dacă cineva nu folosește cu toată evlavia distincția intelectuală numai spre evidențierea alterității firilor care concurg în Hristos, ci, abuzând de ea, zice că în aceeași ipostasă a lui Hristos o fire este veșnic stăpână, iar alta veșnic roabă, și că starea de robie e o însușire ființială și cu neputință de respins a umanității, și că aceasta Îi aduce Dumnezeirii cinstirea cuvenită ca o datorie, cum aduce o făptură Făcătorului, și cum fac „duhurile slujitoare” [Evr 1, 14] care slujesc lui Dumnezeu și I se închină ca niște roabe, să fie anatema!

— Toate cele scrise sau rostite de către Eustratie al Niceii în chip neortodox și lipsit de pietate împotriva cuvântului drept al credinței nepătate a creștinilor, să fie anatema!

[c. *Contra lui Sotirih Pantevghenos despre sensul dogmatic al ecfonisului liturgic „Că Tu ești Cel ce Te aduci și Cel ce primești, Hristoase Dumnezeule” (1157)*³³]

Tezele introduse și enunțate de Mihail care a fost dascăl, protecdic și maistor al retorilor, și de Nichifor Vasilakis, dascăl al Epistolelor [pauline] care au fost, diaconi ai Marii Biserici a lui Dumnezeu din Constantinopol, cărora le-a urmat și Eustratie, mitropolitul Dyrachionului, și pe care le-a apărât în scris și Sotirih, diacon al aceleiași Biserici, care a fost și ipopsifu al patriarhiei marelui oraș al lui Dumnezeu, Antiohia, cel supranumit și Pantevghenos, încă și celelalte introduse și expuse în scris de același Sotirih, iar mai apoi anatemezate și respinse chiar de ei înșiși, și pe care le-a dezavuat și azvârlit anatemei sfântul sinod reunit din porunca lui Manuel, marele

³³ Despre această controversă și sinoadele din 1156–1157, vezi notițele sumare ale lui IOAN KINNAMOS, *Hist.* IV, 16; PG 133, 517–522 și NICHITA CHONIATES, *In Manuele lib. VII*; PG 139, 561; actele sinodale din PG 140, 137–202; comentariul istoric la GOUILLARD, *op. cit.*, p. 210–215 și P. CEREMUHIN, „Sinodul constantinopolitan din 1157 și episcopul Nicolae al Metonei” (trad. I.V. Paraschiv), *Mitropolia Olteniei* 18 (1966), nr. 11–12, p. 87–109. Chestiunea disputată era: cui i se aduce (oferă) și cine primește jertfa lui Hristos atât pe Golgota, cât și în Euharistie? În concepția lui Sotirih, a spune că același Hristos oferă jertfa umanității Sale ca om și o primește ca Dumnezeu împreună cu întreaga Sfântă Treime (= teza ecfonisului rugăciunii tainice a Intrării celei Mari și sinoadelor din 1156–1157) ar însemna a face din ipostasa Logosului întrupat subiectul a două acțiuni, după el, contradictorii: oferirea și primirea jertfei. Spre a evita această pretinsă aporie, el transfera aceste două acțiuni din planul hristologic, unde ele erau două acțiuni diferite ale aceleiași ipostase, în cel triadologic, transformându-le în două acțiuni comunicabile a două ipostase distincte; oferirea și primirea deveneau astfel, pentru Sotirih, caracteristici *ipostatice* comunicabile ale Fiului și, respectiv, Tatălui. Mai mult, în viziunea sa, mântuirea sau reconcilierea (*katallage*) oamenilor cu Dumnezeu era identică cu un proces juridic, extern, de schimb (*antallage*) desfășurat în două faze succesive, distincte cronologic: o primă reconciliere a noastră cu Fiul Care, asumându-și umanitatea noastră, ne-a dat în schimb iertarea păcatului originar, urmată de o a doua reconciliere cu Tatăl, Care, primind jertfa sângelui lui Hristos de pe cruce, ne-a dăruit în schimb înfierea. Într-o asemenea viziune soteriologică externalist-juridică Sotirih a ajuns, trăgând consecințele logice ale poziției sale, să tăgăduiască până și caracterul sacrificial și sacramental al Euharistiei, care a devenit pentru el o simplă reprezentare memorială simbolic-anamnetică de către preot a dramei Patimilor de odinioară. Multiplele și gravele erori dogmatice expuse de Sotirih într-un scurt „dialog” cu un oarecare Filon (PG 140, 140–148) au fost amplu și riguros combătute într-un remarcabil *Antiretic* (ed. A. Demetropoulos, *Ekklesiastike bibliotheke*, Leipzig, 1866, p. 321–359) de episcopul NICOLAE AL METONEI, cel mai important teolog al epocii Comnenilor, și au constituit subiectul dezbaterilor a două sinoade constantinopolitane: 20 ianuarie 1156 și 12–13 mai 1157 („semeiomata”: PG 140, 148–154 și 174–201), ultimul concentrându-și și prelucrându-și concluziile extrase din *Antireticul* lui Nicolae al Metonei sub forma celor 4 anateme incluse în Sinodicon.

împărat ortodox, porfirogenet și autocrat al romeilor, Comnenul [1140–1182], să fie anatema!

— Cei care spun că jertfa cinstului Trup și Sânge din vremea Patimi de mântuire a lumii a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, adusă de El pentru a noastră mântuire ca Unul Care a fost Arhiereu pentru noi potrivit umanității Lui — întrucât potrivit marelui în teologie Grigorie, Același este și Dumnezeu și Jertfitor și Jertfă³⁴ — Hristos a adus-o lui Dumnezeu și Tatăl, dar n-a primit-o ca Dumnezeu împreună cu Tatăl și Însuși Fiul Unul-Născut și Duhul Sfânt, ca unii care prin acestea înstrăinează pe Însuși Dumnezeu Cuvântul și pe Duhul Mângâietor Cel de o ființă și de o slavă cu El de cinstirea și demnitatea egale și cuvenite Lor ca Unii ce sunt Dumnezeu, să fie anatema!

— Cei care nu primesc că jertfa adusă în fiecare zi de cei ce au primit de la Hristos lucrarea sfințitoare a dumnezeieștilor Taine este adusă întregii Sfintei Treimi, întrucât îi contrazic prin aceasta pe sfinții și dumnezeieștii Părinți Vasile și Ioan Hrisostom, împreună cu care conglăsuiesc în cuvintele și scrierile lor și ceilalți de Dumnezeu purtători Părinți ai noștri, să fie anatema!

— Cei care-L aud pe Mântuitorul spunând despre lucrarea sfințitoare a dumnezeieștilor Taine predată de El Însuși: „Aceasta să faceți întru pomenirea Mea” [Lc 22, 19], dar nu înțeleg în mod corect expresia „pomenire”, ci îndrăznesc să spună că jertfa adusă zilnic de cei ce săvârșesc dumnezeieștile Taine precum a predat Mântuitorul nostru și Stăpânul tuturor, înnoiește jertfa propriului Său Trup și Sânge adusă pe cinstita Cruce spre obșteasca răscumpărare și împăcare a firii omenești doar în mod imaginar și iconic, iar de aici introduc și ideea că aceasta este o altă jertfă decât cea săvârșită de Mântuitorul la început, întrucât golesc taina înfricoșătoarei și dumnezeieștii lucrări sfințitoare prin care primim arvuna vieții celei ce va să vină, deși dumnezeiescul și preaițeleptul nostru Părinte Ioan Hrisostom în multe explicații ale cuvintelor marelui Pavel evidențiază în mod limpede identitatea jertfei și spune că e una și aceeași, să fie anatema!

— Cei care născocesc și introduc distanțe în timp între împăcarea firii omenești cu dumnezeiasca și fericita Fire a Treimii celei începătoare de viață și preaneprihănite și legiferează că mai întâi am fost împăcați cu Cuvântul Unul-Născut prin asumarea umanității, după care am fost împăcați cu Dumnezeu și Tatăl prin mântuirea Patimă a Domnului Hristos, și astfel împart cele cu neputință de împărțit, în timp ce dumnezeieștii și fericiii Părinți învață că Unul-Născut ne-a împăcat cu Sine Însuși, iar prin Sine Însuși cu Dumnezeu Tatăl și, prin urmare, și cu Preasfântul și de-viață-făcătorul Duh prin totalitatea misterului Economiei Sale, întrucât sunt născocitori de iscodiri noi și străine, să fie anatema!

³⁴ GRIGORIE DIN NAZIANZ, *Cuvântarea* 20, 4; PG 35, 1068D.

[d. Despre sensul dogmatic al versetului „Tatăl Meu e mai mare decât Mine” (In 14, 28)³⁵]

[α. Sinodul din 1166]

Tezele scrise și predate odinioară de sfinții și de Dumnezeu purtătorii noștri Părinți și vestitori ai adevărului și dascăli ai sfintei Biserici a lui Dumnezeu, iar acum din inițiativa pusă în mișcare de Dumnezeu și din purtarea de grijă cu judecată dumnezeiască a de Dumnezeu încoronatului, preaputernicului, de Dumnezeu înțeleptului, ortodoxului, biruitorului și sfântului nostru mare împărat porfirogenet și autocrator kyr Manuel Comnenul [1140–1182] elucidate și definite de sfântul și dumnezeiescul Sinod reunit din porunca lui spre a fi vestite în această cinstită zi:

— Cei ce nu înțeleg corect expresiile sfinților dascăli ai Bisericii lui Dumnezeu și încearcă să răstălmăcească și sucească cele zise în aceștia în chip limpede și lămurit prin harul Sfântului Duh, să fie anatema!

— Celor ce primesc faptul că expresia lui Iisus Hristos adevăratul Dumnezeu și Mântuitorul nostru: „Tatăl Meu e mai mare decât Mine” [In 14, 28] a fost spusă, între alte tâlcuiri ale Sfinților Părinți, și cu privire la umanitatea din El potrivit căreia a și pățimit, așa cum vestesc în mod expres Sfinții Părinți în multe din de Dumnezeu insuflatele lor tratate, și care mai spun că Însuși Hristos a pățimit în conformitate cu trupul Său, veșnică fie pomenirea!

— Cei care gândesc și spun că îndumnezeirea firii asumate a fost o transformare a firii omenești în Dumnezeire și nu gândesc că, în virtutea acestei uniri, trupul Domnului se împărtășește de demnitatea și măreția dumnezeiască și e închinat cu o unică închinare în Dumnezeu Cuvântul Care l-a asumat și că este o de o cinste, de o slavă, de viață făcător, de egal renume și de un scaun cu Dumnezeu Tatăl și Preasfântul Duh, fără a deveni totuși de o ființă cu Dumnezeu, încât să iasă din însușirile sale naturale de creat, circumscris și celelalte însușiri contemplate în firea omenească a lui Hristos și să se transforme în ființa Dumnezeirii, întrucât de aici s-ar putea deduce sau că Înomenirea și Patimile Domnului au avut loc doar în aparență

³⁵ Pentru controversa în jurul interpretării dogmatice a lui Ioan 14, 28, vezi notițele lui KINNAMOS, *Historia* VI, 2; PG 133, 616–624 și CHONIATES, *De Manuele lib. VII*, 5; PG 139, 560–564 și mai ales dosarul actelor sesiunilor Sinodului din 2, 13 martie 1166 cuprinse în *Ekthesis*-ul oficial, PG 140, 201–281, și edictul imperial din 4 aprilie 1166, PG 135, 773–781; pentru detalii istorice și bibliografice, cf. comentariul lui GOUILLARD, *op. cit.*, p. 216–226. Ecou al unei dispute occidentale contemporane purtate în jurul „gloriei” lui Hristos, controversa bizantină în jurul înțelegerii lui Ioan 14, 28, cu complicate dedesubturi politice și o îndelungată supraviețuire istorică, se centra în esență pe chestiunea precizării mai îndeaproape a sensului corect al inferiorității Fiului întrupat față de Tatăl. Se confruntau în esență două opinii: una susținută și de Manuel I și de oficialitățile patriarhiei raporta în mod ortodox inferioritatea Fiului față de Tatăl la umanitatea lui reală, concretă pe care unirea ipostatică a transformat-o și îndumnezeit-o la maximum, dar cu stricta salvagardare a integrității proprietăților ei naturale. Într-o parte a episcopatului însă era dominantă părerea cum că pentru Fiul întrupat inferioritatea Sa față de Tatăl nu poate avea nicidecum sens concret, real, și unul pur abstract, Hristos referindu-se în Ioan 14, 28 la o umanitate pur abstractă, în realitatea Sa concretă, efectivă neputându-se vorbi de vreo inferioritate a Sa față de Tatăl. Estompând distincția între proprietățile (*idiomata*) naturale și măririle (*auchemata*) dumnezeiești cu care umanitatea s-a îmbogățit ca urmare a unirii ipostatice până pe punctul de a transforma proprietățile naturale ale umanității în proprietăți dumnezeiești, hristologia aceasta aluneca în pericolul monofizitismului și doketismului, atentând la dogma integrității firilor în Hristos. Replicând acestei poziții, Sinodul a reafirmat sensul autentic al formulei de la Chalcedon (451) după care unirea ipostatică și îndumnezeirea firii omenești în Hristos nu se face confundând firile, ci cu stricta salvagardare a integrității lor, și, din această perspectivă a unei umanități concrete și integral umane în Hristos, în pofida îndumnezeirii ei, inferioritatea Fiului față de Tatăl are un sens real deplin. Deși condamnată în Sinod, interpretarea cripto-monofizită a lui Ioan 14, 28 va fi reluată, șase ani mai târziu, de Constantin al Kerkyrei și Ioan Irinkos, ceea ce a condus la o reluare a sinoadelor pe această temă în 30 ianuarie, 20 și 21 februarie 1170: condamnarea lui Constantin (care ulterior a retractat) și martie 1171: condamnarea lui Irinikos, definitivă.

și nu în realitate, sau că a pățimit Însăși Dumnezeirea Unului-Născut, să fie anatema!

— Celor ce spun că trupul Domnului care în virtutea acestei uniri a ajuns preainălțat și ridicat mai presus decât toată cinstea — dat fiind că în virtutea unirii extreme a ajuns egal cu Dumnezeu [*homotheos*] din pricina unirii după ipostasă în chip neschimbat, nealterat, necontopit și nemutat, rămânând inseparabil și indisociabil de Dumnezeu Cuvântul Care l-a asumat —, este cinstit cu un renume egal cu El și e închinat cu o unică închinare cu El fiind așezat pe tronurile împărătești și dumnezeiești de-a dreapta Tatălui ca unul care s-a îmbogățit cu măririle Dumnezeirii, dar cu păstrarea însușirilor firilor, veșnică fie pomenirea!

— Cei ce resping expresiile Sfinților Părinți rostite în apărarea dogmelor celor drepte ale Bisericii lui Dumnezeu de către Atanasie, Chiril, Amfilohie, de Dumnezeu purtătorul și preasfântul papă al Romei celei Vechi, Leon, și de ceilalți, și nu vor să primească actele sinoadelor ecumenice al IV-lea și al VI-lea, să fie anatema!

[β. Sinodul din 1170]

Anatemismele alcătuite câțiva ani după cele sancționate și dogmatizate cu privire la versetul „Tatăl Meu e mai mare decât Mine” [In 14, 28] contra celor ce contrazic fără învățătură și fără credință acestea, împreună cu care conglăsuia pe atunci și Constantin care a fost mitropolit al Kerkyrei, nepot al arhiepiscopului Bulgariei, care însă după câțiva ani a fost și el reprimit în Biserică după ce s-a lepădat de unii ca aceia și s-a alăturat celor ce gândesc drept anatemizând cele dogmatizate și grăite de el odinioară în chip rău și impios³⁶:

— Cei care nu primesc expresia adevăratului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos: „Tatăl Meu e mai mare decât Mine” în diferitele moduri în care au explicat-o Sfinții Părinți — unii din ei spunând că aceasta s-a zic cu referire la Dumnezeire din pricina faptului că El își are cauza nașterii Lui din Tatăl, iar alții zicând că aceasta s-a spus cu referire la însușirile naturale ale trupului asumat și enipostaziat în Dumnezeirea Lui, și anume cu referire la însușirile sale de creat, circumscris, muritor și celelalte afecte naturale și ireproșabile, din pricina cărora Domnul a putut spune că Tatăl Său e mai mare decât El —, ci spun că această expresie trebuie înțeleasă astfel doar atunci când printr-un simplu act mental [*kata psilen epinoian*] trupul lui Hristos este gândit separat de Dumnezeire, ca și cum n-ar fi unit cu ea, și nu iau această distincție mentală așa cum a fost ea folosită de Sfinții Părinți, și anume atunci când e vorba de starea de rob și de neștiința Lui [omenească], fiindcă nu sufereau ca trupul lui Hristos egal cu Dumnezeu [*homtheon*] și de o cinstire cu El să fie insultat prin asemenea expresii, ci spun că și însușirile naturale care sunt în realitate ale trupului Domnului care e enipostaziat și rămâne neseplat de Dumnezeirea Lui, trebuie luate și ele printr-un simplu act mental, întrucât dogmatizează despre cele nesubzistente și mincinoase aceleași lucruri ca și despre cele enipostaziate și adevărate, să fie anatema!

— Cele spuse în chip rău și impios de Constantin cel ce a fost mitropolit al Kerkyrei, nepot al arhiepiscopului Bulgariei, și care au fost anatemizate de el însuși, să fie anatema!

— Cei care dogmatizează în chip rău și impios cu privire la expresia adevăratului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos: „Tatăl Meu e mai mare decât Mine”, și nu gândesc nici nu spun că aceasta este luată de sfinții și de Dumnezeu purtătorii Părinți în mai multe sensuri ortodoxe, dar și cu referire la însuși trupul asumat de Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu din

³⁶ Revenirea ulterioară a lui Constantin al Kerkyrei și reabilitarea sa, ca urmare a acceptării deciziilor dogmatice de la 1166, au antrenat în manuscrise modificări în consecință ale textului anatemelor.

sfânta Fecioară și Născătoarea de Dumnezeu și enipostaziat în Dumnezeirea Sa, dar care-și are în mod necontopit și după unire însușirile lui potrivit cărora Domnul l-a numit pe Tatăl mai mare decât El Care în același timp este împreună-închinat și mărit cu Tatăl și cu Preasfântul Duh într-o singură închinare împreună cu umanitatea asumată ca una egală cu Dumnezeu și de o cinstire cu Dumnezeu; și care susțin, dimpotrivă, că această expresie nu se cuvine a fi înțeleasă atunci când Domnul este înțeles drept o singură ipostasă având unite cele două firi, ci atunci când printr-un simplu act mental trupul este luat separat de Dumnezeire și este cunoscut ca al fiecărui om în parte, și aceasta deși foarte teologul Damaschin învață că distincția pur mentală se aplică atunci dând despre trupul lui Hristos se spune ceva ce nu constituie o însușire naturală a lui, ci arată starea lui de rob sau neștiința lui [comună]³⁷; și care nu vor să urmeze Sfintelor Sinoade Ecumenice al IV-lea și al VI-lea, care au dogmatizat în mod drept și pios despre cele două firi unite în mod necontopit în Hristos și au învățat Biserica lui Hristos Ortodoxia, întrucât au alunecat astfel în diferite erezii, să fie anatema!

— Toți care gândesc la fel cu Constantin, nepotul arhiepiscopului Bulgariei, și suferă și sunt mâhniți pentru depunerea lui, dar nu atât din iubire milostivă, cât pentru că au fost duși împreună cu el în reaua-credință și impietatea lui, să fie anatema!

[γ. Sinodul din 1171]

— Preaînvațatul monah mincinos și în deșert luptător Ioan Irinikos și scrierile alcătuite de el împotriva dreptei-credințe, precum și cei ce le îmbrățișează, ca unii care sunt de părere și spun că nu din pricina umanității enipostaziate în Însuși Domnul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos și unită cu Dumnezeirea Lui în chip indisociabil, inseparabil și necontopit a spus El ca om desăvârșit expresia din sfintele Evanghelii: „Tatăl Meu e mai mare decât Mine”, ci aceasta ar fi fost spusă astfel de către El ca atunci când aceasta ar fi fost luată printr-un simplu act mental dezbrăcată și separată cu totul de Dumnezeirea Lui, ca și cum nici n-ar fi unită cu Aceasta, ca și umanitatea noastră comună, să fie anatema!

[5. *Contra teologiei scolastice a lui Varlaam, Akindynos și Gregoras și dogmatizarea energiilor necreate și a luminii taborice*³⁸]

Cele spuse și făcute de sfântul și dumnezeiescul Sinod împotriva lui Varlaam [† 1350] și Akindynos [† 1348] și a celor ce gândesc la fel cu aceia în de Dumnezeu păzitul palat al sfintelor Vlaherne în marele tricliniu numit Alexiakos în luna iulie, indictionul 5, anul 6860 [1351]:

— Cei ce gândesc și spun că lumina care a strălucit din Domnul la dumnezeiasca Schimbare la Față este când o arătare, o creatură și o nălucă arătată pentru puțină vreme și destrămată într-o clipită, când însăși ființa lui Dumnezeu, întrucât se aruncă nebunește în pozițiile cele mai opuse și imposibile, printr-una înnebunind de nebunia lui Arie, care tăia în creată și necreată Dumnezeirea cea Una și pe Unul Dumnezeu, iar prin cealaltă fiind purtați spre impietatea mesalienilor care spun că ființa dumnezeiască se poate vedea, și nu mărturisesc potrivit teologhisirilor cu dumnezeiască insuflare a sfinților cu gândirea drept-credincioasă și evlavioasă a Bisericii că acea preadumnezeiască lumină nu este nici creatură, nici ființa lui Dumnezeu, ci un har, o luminare și o lucrare/energie necreată și naturală

³⁷ *Expunerea exactă a credinței ortodoxe* III, 21; PG 94, 1084B–1085C.

³⁸ Actele Sinodului din 1351, cel mai important din seria sinoadelor zise isihaste sau palamite (1341, 1347, 1351, 1368), în PG 151, 717–768; trad. rom. și comentarii diac Ioan I Ică jr SFANTUL GRIGORIE PALAMA, *Tomosuri dogmatice-Viața-Slujba. Scrieri I*, studiu introductiv și traducere, 2009, p. 271–340. cf și D. STĂNILOAE, *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama*, Sibiu, 1938, p. 217–236, J. MEYENDORFF, *Introduction à l'étude de Grégoire Palamas*, Paris, 1959, p. 141–153 și J. GOILLARD, *op. cit.*, p. 239–252.

care iese pururea în mod inseparabil din ființa dumnezeiască, să fie anatema³⁹.

— Încă și cei care gândesc și spun că Dumnezeu n-are o lucrare/energie naturală, ci numai ființă, și cred că ființa dumnezeiască și lucrarea/energia dumnezeiască sunt identice și cu totul indistincte și că nu trebuie gândită nici o diferență între ele cu privire la ceva, ci aceeași realitate se numește de ei când ființă, când lucrare/energie, întrucât unii care desființează cu totul fără judecată însăși ființa dumnezeiască și o duc spre neființă — căci dascălii Bisericii spun cuvânt de cuvânt că „numai ceea ce nu există e lipsit de lucrare/energie” —, dar care mai bolesc și de cele ale lui Sabelie și cutează să înnoiască acum cu privire la ființa și lucrarea/energia dumnezeiască vechea contracție, contopire și amestec ale aceluia privitoare la cele Trei Ipostase ale Dumnezeirii și le amestecă în chip impios și asemănător și pe acestea [ființa și lucrarea] și nu mărturisesc potrivit teologhisirilor de Dumnezeu insuflate ale Sfinților cu gândirea drept-credincioasă și evlavioasă a Bisericii că în Dumnezeu există atât ființă, cât și lucrarea/energia ei naturală, precum au lămurit cei mai mulți dintre sfinți și mai ales cei de la Sfântul Sinod Ecumenic al VI-lea, care au adunat întreg acest Sinod cu privire la cele două lucrări și voințe ale lui Hristos, dumnezeiască și omenească, nici nu vor să înțeleagă că, așa cum între ființa și energia dumnezeiască există o unire fără contopire, așa există între ele și o diferență care nu creează însă o distanță [interval] între ele, mai ales în ce privește însușirile de cauză și cauzat, neîmpărtășabil și împărtășabil, primele revenindu-i ființei, iar celelalte lucrării/energiei; deci cei ce spun asemenea impietăți, să fie anatema!

— Încă și cei care gândesc și spun că toată puterea și lucrarea/energia Dumnezeirii triipostatice e creată, întrucât plecând de aici ne constrâng să credem că este creată însăși ființa dumnezeiască — căci, potrivit sfinților, lucrarea/energia creată vădește necreată și firea, iar lucrarea/energia necreată va caracteriza ființa necreată —, iar de aici sunt în primejdie de a cădea cu totul în ateism, ca unii care atribuie credinței curate și ireproșabile a creștinilor mitologia elină [păgână] și adorarea creaturilor și nu mărturisesc potrivit teologhisirilor cu dumnezeiască insuflare ale sfinților și cu gândirea drept-credincioasă și evlavioasă a Bisericii că toată puterea și lucrarea/energia naturală a Dumnezeirii triipostatice este necreată, să fie anatema!

— Încă și cei care gândesc și spun că din această pricină se face în Dumnezeu o compoziție și nu cred învățaturii sfinților care învață că de la cele ale firii nu se face în fire nici o compoziție, și plecând de aici ne defăimează nu numai pe noi, ci și pe toți sfinții care învață limpede și în multe rânduri atât simplitatea și necompoziția lui Dumnezeu, cât și diferența între ființa și lucrarea/energia dumnezeiască și că această diferență nu lezează cu nimic și deloc simplitatea dumnezeiască — căci n-ar fi putut încerca să teologhisească atât de fățiș lucruri contrare între ele —; deci cei ce grăiesc astfel de lucruri deșarte și nu mărturisesc potrivit teologhisirilor cu dumnezeiască insuflare ale sfinților și cu gândirea drept-credincioasă și evlavioasă a Bisericii că împreună cu această diferență vrednică de cele dumnezeiești se păstrează foarte frumos și simplitatea dumnezeiască, să fie anatema!

³⁹ Un manuscris adaugă aici următoarea anatema:

„Încă și cei ce gândesc și spun că harul veșnic și dumnezeiesc al Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt și lumina veacului viitor, în care dreptii vor străluci ca soarele [Mt 13, 43] cum a arătat Hristos strălucind pe munte, și, simplu spus, învață că orice putere și lucrare a Dumnezeirii triipostatice tot ce diferă întrucâtva de firea dumnezeiască e creat, și taie impios Dumnezeirea unică în creată și necreată, care pe cei care cinstesc în mod pios caracterul necreat al acestei dumnezeiești lumini și al oricărei puteri și energii dumnezeiești, și numesc în chip smintit ditești și politești cum ne numesc iudeii, sabelienii și arienii, și toți cei ce gândesc la fel cu ei, să fie anatema!”

— Încă și cei care gândesc și spun că numele „Dumnezeire” se spune numai despre ființa dumnezeiască și nu mărturisesc potrivit teologhisirilor cu însuflare dumnezeiască ale sfinților și cu gândirea drept-credincioasă și evlavioasă a Bisericii că el se dă nu mai puțin și lucrării/energiei dumnezeiești și așa, atunci când cineva spune „Dumnezeire”, cinstește în toate felurile Unica Dumnezeire a Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfânt, fie ființa, fie lucrarea/energia lor, așa cum ne-au învățat dumnezeieștii noștri inițiatori în tainele dumnezeiești, să fie anatema!

— Încă și cei care gândesc și spun că ființa dumnezeiască este împărtășabilă/participabilă, întrucât care nu se rușinează să introducă în Biserica noastră impietatea mesalienilor care au bolit de această opinie în vechime și nu mărturisesc potrivit teologhisirilor cu însuflare dumnezeiască ale sfinților și cu gândirea drept-credincioasă și evlavioasă a Bisericii că ființa dumnezeiască este cu totul neîmpărtășabilă/participabilă, dar harul și lucrarea/energia dumnezeiască e împărtășabilă/participabilă, să fie anatema!

— Varlaam și Akindynos, adepții și urmașii lor, și toate tratatele și scrierile lor impioase, să fie anatema!

[Anateme din Sinodiconul mitropoliei Tesalonicului]

— Isaac cel supranumit și Arghyros [† cca 1370], care întreaga sa viață a bolit de cele ale lui Varlaam și Akindynos, ba chiar și la sfârșitul vieții lui când i s-a cerut de către Biserică întoarcere și pocăință, cum s-a făcut de altfel de mai multe ori înainte, a stăruit în impietate și și-a dat sufletul în chip rău întru mărturisirea ereziei lui, să fie anatema!

— Nemonahul Nichifor numit și Gregoras [† 1361], care a bolit în adânc de erezia impioasă și ateistă a lui Varlaam și Akindynos și a rostit multe blasfemii ateiste împotriva dumnezeiescului har și a dumnezeieștii lumini de pe Tabor, scriind cu o mână și o socotință îndrăzneată împotriva Bisericii lui Hristos și a întâi-stătătorilor ei, și mai cu seamă împotriva lui Grigorie [Palama], arhiepiscopul acestui oraș [al Tesalonicului], iscând în multe rânduri multe tulburări în Biserica lui Hristos și dându-și în cele din urmă nenorocitul suflet în aceeași erezie, să fie anatema!

— Pseudomonahul Prohor Kydones [† cca 1369], care nu numai că a urmat în chip viclean și ateu impietatea lui Varlaam și Akindynos dogmatizând ca și acestea că dumnezeiescul har, puterea și lucrarea/energia dumnezeiască naturală comună Dumnezeirii triipostatice e creată, care a gândit în chip asemănător că e creată și lumina care a strălucit din Domnul și Dumnezeul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos la preadumnezeiasca Sa Schimbare la Față în munte, pe care toți sfinții teologi și de Dumnezeu purtătorii noștri Părinți au constituit-o în imne și au vestit-o cu un glas drept slavă dumnezeiască, strălucire și împărăție a lui Dumnezeu, dumnezeire necreată, lumină neapropiată și nedefinibilă, revărsare neînțeleasă și negrăită a strălucirii dumnezeiești; care cu mână și socotință cutezătoare a scris și împotriva celorlalte dogme apostolice și patristice ale Bisericii lui Hristos lucruri pe care nimeni din ereticii din toate veacurile n-au îndrăznit a scrie, având aroganța de a susține că umanitatea asumată de Dumnezeu Cuvântul, adică trupul de stăpân al Domnului nostru Iisus Hristos „întru Care locuiește trupește toată plinătatea Dumnezeirii” [Col 2, 9], era îmbrăcat înainte de a se sui pe Cruce, de începătorii și puteri, adică de demoni; acest Prohor deci care a fost demascat sinodal [în 1368] aducându-se înainte scrierile lui și care, cerându-i-se fie să le contrazică prin alte scrieri, fie să fie azvârlit anatemei, a refuzat și a stăruit în aceste impietăți, dându-și apoi în aceste impietăți și sufletul ticălos, să fie anatema!

— Dimitrie cel supranumit Kydones [† 1392], care a bolit toată viața lui în chip nebunesc și ateu de rătăcirea și stricăciunea lui Varlaam și Akindynos, înălțându-și și el cu aroganță sufletul și limba cutezătoare împotriva dumnezeieștii lucrări/energii și lumini necreate care au strălucit pe

Tabor și învățând potrivit mitologiei elinilor [păgânilor] că ființa dumnezeiască e fie lipsită de lucrare/energie, fie are o lucrare/energie creată, și care fiind chemat în multe rânduri de Biserica lui Hristos și de întâi-stătătorii ei cu îndemnuri părintești să se lepede de acea erezie pierzătoare, închizându-și ochii gândului înaintea strălucirii adevărului a luat apărarea pseudomonahului sau mai degrabă teomahului Prohor Kydones, fratele său, care a fost de altfel pentru el și pricina unei asemenea erezii; care s-a pornit cu socotință și mână scârbavnică să hulească împotriva sfinților care au strălucit prin vremi în dogmele cele de Dumnezeu insuflate, după cum a devenit evident din scrierile lui murdare care au apărut după moartea lui, alcătuite de el împotriva apărătorilor adevărului dar pe care le-a ascuns toată viața ca unele demne de întuneric; și care smulgându-se pe sine însuși de lângă Dumnezeu, de lângă Biserica și patria lui, de lângă dogmele dumnezeiești și sfințele Scripturi, și-a sfârșit viața în chip rușinos și ateu în țară străină, să fie anatema!

[Revenire la Sinodiconul constantinopolitan din 1351]

— Lui Andronic [III] Paleologul [1328–1341], slăvitul și fericitul nostru împărat care a reunit primul Sinod [iunie 1341] împotriva lui Varlaam, apărător viteaz al Bisericii lui Hristos și al aceluia sfânt sinod prin fapte, cuvinte și minunate discursuri rostite cu gura proprie, care a întărit dogmele evanghelice și apostolești, a surpat și dezavuat în public pe mai-sus-zisul Varlaam dimpreună cu ereziile, scrierile și glăsurile lui deșarte împotriva credinței noastre, întrucât în mijlocul acestor sfinte lupte și isprăvi pentru dreapta-credință a schimbat în chip fericit viața aceasta trecând la viața mai bună și fericită, veșnică fie pomenirea!

[Aclamații din Sinodiconul mitropoliei Tesalonicului]

— Lui Grigorie, preasfințitul mitropolit al Tesalonicului [1347–1359], care în Sinodul din Marea Biserică [din iunie 1341] l-a surpat pe Varlaam și Akindynos, inițiatorii și născocitorii noilor erezii împreună cu vicleana clică din jurul lor, care au cutezat să numească creaturi lucrarea și puterea naturală și inseparabilă a lui Dumnezeu și, simplu spus, toate însușirile naturale ale Sfintei Treimi, precum și lumina neapropiată care a strălucit din Hristos pe munte, încercând să introducă în chip rău în Biserica lui Hristos o dumnezeire creată, ideile platonice și acele mituri elinești [păgâne]; care a luptat în chip înțelept și viteaz pentru dogmele adevărate și fără greșală despre Dumnezeire în scrieri, în cuvinte și în discuții și a vestit prin toate o singură Dumnezeire și Un Dumnezeu triipostatic cu lucrare/energie, cu voință, atotputernic și necreat potrivit dumnezeieștilor Scripturi și teologilor și exegeților acestora Atanasie și Vasile, Grigorie, Ioan și Grigorie, precum și Chiril, Maxim înțeleptul și de Dumnezeu grăitorul [Ioan] din Damasc, și toți ceilalți Părinți și Dascăli ai Bisericii lui Hristos, și s-a arătat prin cuvinte și fapte părtaș, tovarăș, ecou, râvnitor și împreună-luptător cu toți aceștia, veșnică fie pomenirea!

— Lui Nil [Cabasila], preasfințitul arhiepiscop al Tesalonicului [1361–1363], care prin cuvinte, prin fapte și scrieri dumnezeiești a luptat pentru Biserica lui Hristos și a rușinat și demascat în tratate cu înțelepciune dumnezeiască și demonstrații fără replică vorbirea deșartă a lui Varlaam și Akindynos, veșnică fie pomenirea!

[Revenire la Sinodiconul constantinopolitan din 1351]

— Tuturor celor care au luptat pentru Ortodoxie împreună cu slăvitul și fericitul împărat [Andronic III] și au apărat după el cu vitejie Biserica lui Hristos în cuvinte și discuții, în scrieri și învățături, cu tot cuvântul și fapta, și au demascat și dezavuat ereziile viclene și cu multe chipuri ale lui Varlaam și Akindynos și pe cei ce gândesc la fel cu aceia, și care au vestit cu strălucire dogmele apostolice și patristice ale dreptei-credințe, drept pentru care sunt calomniați, defăimați și insultați de cacodocși împreună cu sfinții

teologi și de Dumnezeu purtătorii noștri Părinți și Dascăli, veșnică fie pomenirea!

— Celor ce mărturisesc Un Dumnezeu Triipostatic, atotputernic și necreat nu numai după ființă și ipostase, ci și după lucrare/energie și spun că lucrarea/energia dumnezeiască iese în chip inseparabil din ființa dumnezeiască arătând prin „iese” distincția negrăită iar prin „în chip inseparabil” unirea mai presus de ființă, precum a spus sfântul Sinod Ecumenic al VI-lea, veșnică fie pomenirea!

— Cei ce mărturisesc că Dumnezeu, așa cum necreat și fără început după ființă, e tot așa și după lucrare/energie, luând expresia „fără început” în sens de fără început în timp, nu de fără obârșie, și spun că după ființa Lui dumnezeiască Dumnezeu este cu totul neîmpărtășibil/neparticipabil și neînțeles, dar este împărtășibil/participabil pentru cei vrednici după lucrarea/energia Sa dumnezeiască și îndumnezeitoare, cum spun teologii Bisericii, veșnică fie pomenirea!

— Cei ce mărturisesc că lumina care a strălucit pe munte la Schimbarea la Față a Domnului e o lumină neapropiată și insesizabilă, o revărsare neînțeleasă a strălucirii dumnezeiești, a Fiului și Împărăție a lui Dumnezeu, frumusețe adevărată și îndrăgită din jurul dumnezeieștii și fericitei Firi, slavă naturală a lui Dumnezeu și Dumnezeire a Tatălui și Duhului strălucind în Fiul Unul-Născut cum au spus dumnezeieștii și de Dumnezeu purtătorii noștri Marii Atanasie și Vasile, Grigorie Teologul, Ioan Hrisostom și Ioan Damaschinul, și de aceea slăvesc această preadumnezeiască lumină ca necreată, veșnică fie pomenirea!

— Cei ce slăvesc ca necreată lumina Schimbării la Față a Domnului din pricina celor mai înainte spuse, dar nu spun totuși că este ființa cea mai presus de ființă a lui Dumnezeu — întrucât Aceea rămâne cu totul nevăzută și neîmpărtășibilă/neparticipabilă, căci „pe Dumnezeu nu L-a văzut vreodată cineva” [In 1, 18], adică așa cum este El în firea Lui, zic teologii —, ci o numesc mai degrabă slavă naturală a Ființei celei mai presus de ființă ieșind din aceea în mod inseparabil și arătată pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu celor curățiți cu mintea, slavă cu care Domnul și Dumnezeul nostru va veni la a Doua și înfricoșătoarea Sa Venire să judece viii și morții, cum zic teologii Bisericii, veșnică fie pomenirea!

[6. *Reluarea Sinodului Icoanelor din 843: anatemele de la Niceea, 787⁴⁰*]

— Toți ereticii să fie anatema!⁴¹

— Sinedriul [de la Hieria, 754] care s-a aprins împotriva cinstitelor icoane, să fie anatema!

⁴⁰ *Mansi XIII*, 397, 416.

⁴¹ Sinodiconul tipărit adaugă o litanie imprecisă și târzie de anateme la adresa ereziarhilor dinainte de iconoclast:

— „Arie primul teomah și inițiator al ereziilor, să fie anatema!

— Petru Gnafevs și nebun care a zis: «Sfinte fără de moarte Cel ce Te-ai răstignit pentru noi», să fie anatema!

— Nestorie [!] blestematul de Dumnezeu, care spune că a pățimit Treimea și Valentin cel impios, să fie anatema!

— Pavel din Samosata și Teodot tovarășul său și celălalt Nestorie nebunul, să fie anatema!

— Petru Fullo ereticul, supranumit și Lykopetros, Eutihie și Sabelie, care gândesc rău, să fie anatema!

— Iacob Armeanul Stanstalos, Dioscor patriarhul Alexandriei, Sever impiosul, împreună cu Serghie, Pavel și Pyrrhus ce gândesc la fel cu ei, împreună cu Serghie, ucenicul lui Lykopetros, să fie anatema!

— Toți eutihienii, monoteliții, iacobiții, artziburiții și, simplu, toți ereticii, să fie anatema!”

— Cei care iau zicerile dumnezeieștii Scripturi împotriva idolilor ca spuse despre cinstitele icoane ale lui Hristos Dumnezeu nostru și ale Sfinților Lui, să fie anatema!

— Cei care sunt în comuniune cu bună știință cu cei ce insultă și necinstesc sfintele icoane, să fie anatema!

— Cei ce spun că un altul [Constantin V, 741–775] pe lângă Hristos Dumnezeu nostru ne-a izbăvit din rătăcirea idolilor, să fie anatema!

— Cei care cutează să spună că Biserica universală a primit cândva idoli, ca unii ce răstoarnă taina [Întrupării] și insultă astfel credința creștină, să fie anatema!

— Dacă ia cineva apărarea cuiva din erezia acuzatorilor creștinilor [iconoclaștilor] fie el în viață, fie mort, să fie anatema!

— Dacă nu se închină cineva Domnului nostru Iisus Hristos circumscris în icoană potrivit umanității, să fie anatema!

[7. Aclamații]

[a. Formule de aclamare pentru împărați în viață]

Mihail [III, 842–867], ortodoxul nostru împărat, și Teodora, mama lui, mulți ani trăiască!

Constantin [IX, 1042–1055] și Teodora, ortodocșii noștri împărați, mulți ani trăiască!

Alexie [I, 1081–1118], ortodoxul nostru împărat și Irina, ortodoxa noastră împărăteasă, mulți ani trăiască!

Manuel [I, 1143–1180], ortodoxul nostru împărat porfirogenet și autocratul romeilor, Comnenul, mulți ani trăiască!

Ioan [III, 1222–1254], ortodoxul nostru împărat, și Ana preaevlavioasa augusta, mulți ani trăiască!

Ioan [VIII, 1425–1448], preaevlaviosul împărat și autocrat al romeilor, Paleologul, și Maria preaevlavioasa augusta, mulți ani trăiască!

Dumnezeu să păzească stăpânirea lor!

Dumnezeu să dea pace împărăției lor!

Împărate ceresc, păzește-i pe împărații pământești!

Iosif, preasfințitul patriarh ecumenic, mulți ani trăiască!

Nicolae, preasfințitul nostru arhiepiscop al preasfintei mitropolii a Cretei, mulți ani trăiască!

Ioan, preasfințitul episcop al sfintei noastre episcopii [N.], mulți ani trăiască!

[b. Aclamații ale personajelor defuncte]

[a. Împărați]

Lui Mihail, ortodoxul nostru împărat [842–867] și Teodorei, mama lui [842–856], veșnică fie pomenirea!

Lui Vasile [867–886], Constantin, Leon [886–912], Alexandru [912–913], Hristofor, Roman [I, 920–944], Constantin [VII, 912–959], Roman [II, 959–963], Nichifor [963–969], Ioan [969–976], Vasile [II, 976–1025], Constantin [VIII, 1025–1028], Roman [III, 1028–1034], Mihail [IV, 1034–1041], Constantin [IX, 1042–1055], Mihail [1056–1057], Isaac [1057–1059], Constantin [X, 1059–1067], Roman [1068–1071], Andronic, Mihail [VII, 1071–1078], Nichifor, Isaac [Sebastocratorul, fratele lui Alexie I],

Alexie [I Comnenul, 1081–1118], Ioan [II, 1118–1143], Manuel [1143–1180], care primind haina dumnezeiască și îngerească și-a schimbat numele în Matei monahul, Alexie [II, 1180–1183]⁴², Isaac [II, 1185–1195, 1203–1204], Alexie [III, 1195–1202], Teodor [I Laskaris, 1204–1222], care au schimbat împărăția pământească pe cea cerească, veșnică fie pomenirea!

Lui Ioan [III, 1222–1254 Laskaris] Dukas care a fost slăvitul nostru împărat de evlavioasă aducere-aminte, veșnică fie pomenirea!

Lui Teodor [II, 1254–1258 Laskaris] Dukas, împăratul nostru de evlavioasă aducere-aminte, care primind haina dumnezeiască și îngerească și-a schimbat numele în Teodor monahul, veșnică fie pomenirea!

Lui Mihail [IX, 1295–1320]⁴³ cel de evlavioasă aducere-aminte împăratul nostru, Paleologul cel Tânăr, veșnică fie pomenirea!

Lui Andronic [II, 1282–1328], cel de evlavioasă aducere-aminte împăratul nostru Paleologul, care luând dumnezeiasca și îngereasca lumină și-a schimbat numele în Antonie monahul, veșnică fie pomenirea!

Lui Andronic [III, 1328–1341], slăvitul, preaevlaviosul și de Hristos iubitorul nostru împărat, Paleologul, care a ajuns un sfânt evlavios, veșnică fie pomenirea!

Lui Ioan [VI] cel de evlavioasă aducere-aminte împăratul nostru Cantacuzino [1347–1355], care luând dumnezeiască și îngerească haină și-a schimbat numele în Ioasaf monahul, care în viața lui a luptat cu tărie din tot sufletul prin cuvinte, fapte, discuții și scrieri pentru Biserica lui Hristos și dogmele ei cele drepte, pentru menținerea dogmelor apostolice și patristice ale Bisericii și surparea ereziei viclene și atee a lui Varlaam și Akindynos și a celor ce gândesc la fel cu ei, veșnică fie pomenirea!

Lui Ioan [V, 1341–1391], cel de evlavioasă aducere-aminte împăratul nostru Paleologul, veșnică fie pomenirea!

Lui Ioan [VII, 1399–1402], cel de evlavioasă aducere-aminte împăratul nostru Paleologul, care luând dumnezeiasca și fericita haină și-a schimbat numele în Iosif monahul, veșnică fie pomenirea!

[la Tesalonic:] Lui Ioan cel de evlavioasă aducere-aminte împăratul nostru Paleologul, care și-a sfârșit în chip evlavios tot timpul vieții sale, care s-a arătat patron al Bisericii și al sfințelor ei dogme, care a luptat cu tărie și vitejie pentru treburile romeilor plecați aproape până în genunchi de străini și care, atunci când s-a ridicat o furtună năprasnică care amenința să scufunde toate, n-a cedat nimic, ci asemenea bunilor cârmaci a salvat stăpânirea romeilor și a smuls [în 1403] din mâna barbarilor cetăți nu puține, din care cea dintâi și cea mai mare a fost Tesalonicul nostru care a văzut iarăși libertatea după o lungă sclavie — Dumnezeu lăsându-Se înduplecat de luptele și înflăcărarea împăratului și de mijlocirea pentru cetatea lui a marelui-mucenic Dimitrie și dăruindu-i eliberarea din sclavie —; care și-a făcut reședința în cetatea aceasta și n-a lipsit de la nici una din îndatoririle sale, ci ne-a asigurat în toate felurile siguranța noastră, care a raportat triumfuri și biruințe împotriva patimilor, și a găsit în bolile de multe feluri care au venit peste el prilejul unei mai mari virtuți și doxologii aduse lui Dumnezeu și în cele din urmă a venit la smerenia și sărăcia lui Hristos și prin dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Iosif monahul, veșnică fie pomenirea!

Lui Manuel [II, 1391–1425], cel de evlavioasă aducere-aminte împăratul nostru Paleologul, care luând dumnezeiasca și fericita haină și-a schimbat numele în Matei monahul, veșnică fie pomenirea!

[la Tesalonic:] Lui Manuel de evlavioasă aducere-aminte împăratul nostru Paleologul, care prin înțelepciunea cuvintelor și înălțimea chibzuinței, prin bărbăția sufletului și voința sa foarte tare, prin prerogativele, comandamentele, călătoriile sale îndelungate, prin necazurile suferite pentru binele obștesc, prin osteneli nemângâiate și strălucirea a tot felul de virtuți, a

⁴² Omis Andronic I Comnenul (1183–1185) pentru atrocitățile comise.

⁴³ Omis Mihail VIII Paleologul (1261–1282) datorită asasinării lui Ioan IV Laskaris (1258–1261) și a impunerii cu forța a „unirii” de la Lyon (1275).

strălucit ca soarele în lume mai presus decât preacredincioșii împărați de odinioară, iar prin zelul ortodox, alcătuirea de scrieri și minunate omilii a luptat cu tărie pentru Biserica lui Hristos și cu ajutorul lui Dumnezeu și mijlocirea Maicii Domnului a salvat creștinilor cu foarte mari lupte cetatea împărătească [Constantinopolul] și multe alte cetăți; iar la sfârșit a ales sărăcia foarte bogată și smerenia foarte înaltă a lui Hristos și a luat asupra sa crucea iar prin dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Matei monahul, veșnică fie pomenirea!

[β. Împărăteșe]

Evdokiei, Teofanei, Teodorei, Elenei, Teofanei, Teodorei, Zoiei, Teodorei, Ecaterinei, Evdochiei, Mariei, Irinei, Irinei, Mariei care luând haină dumnezeiască și îngerească și-a schimbat numele în Xenii monahia, Eufrosinei, Anei și Elenei, preavlavioaselor auguste, veșnică fie pomenirea!

Irinei⁴⁴, slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, care luând dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Evghenia monahia, veșnică fie pomenirea!

Teodorei⁴⁵, slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, care luând dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Evghenia monahia, veșnică fie pomenirea!

Irinei⁴⁶, slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, veșnică fie pomenirea!

Irinei⁴⁷, slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, care luând dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Evghenia monahia, veșnică fie pomenirea!

Mariei⁴⁸, slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, care luând dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Xenii monahia, veșnică fie pomenirea!

Anei⁴⁹, slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, care luând dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Anastasia monahia, care prin toate faptele și cuvintele ei a luptat toată viața ei din tot sufletul pentru menținerea dogmelor apostolice și patristice ale Bisericii și surparea ereziei viclene și atee a lui Varlaam și Akindynos și a celor ce gândesc la fel cu ei, veșnică fie pomenirea!

Irinei⁵⁰, slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, care luând dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Evghenia monahia, veșnică fie pomenirea!

Anei⁵¹, slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, care luând dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Evghenia monahia, veșnică fie pomenirea!

Elenei⁵², slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, care luând dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Ipomoni monahia, veșnică fie pomenirea!

Mariei⁵³, slăvitei noastre stăpâne de evlavioasă aducere-aminte, care luând dumnezeiasca și îngereasca haină și-a schimbat numele în Macaria monahia, veșnică fie pomenirea!

⁴⁴ Soția lui Ioan III.

⁴⁵ Soția lui Mihail VIII, decedată în 1303.

⁴⁶ Irina de Ungaria sau Irina de Montferrat († 1317), cele două soții ale lui Andronic II.

⁴⁷ Irina de Montferrat, prima soție a lui Andronic III, decedată în 1324.

⁴⁸ Soția lui Mihail IX.

⁴⁹ Ana de Savoia, a doua soție a lui Andronic III, decedată în 1355.

⁵⁰ Soția lui Ioan VI, decedată în 1383.

⁵¹ Soția lui Ioan VIII, decedată în 1418.

⁵² Soția lui Ioan V, decedată în 1396.

⁵³ Soția lui Ioan VIII, decedată în 1418.

[γ. Patriarhi]

Lui Gherman [715–730], Tarasie [784–806], Nichifor [806–815] și Metodie [843–847], slăviților patriarhi, veșnică fie pomenirea!

Lui Ignatie [847–858; 867–877], Fotie [858–867; 877–886], Ștefan [I, 866–893], Antonie [II, 893–901], Nicolae [I, 901–907; 912–925], Eftimie [907–912], Ștefan [II, 925–928], Trifon [928–931], Teofilact [933–956], Polieuct [956–970]⁵⁴, Antonie [III, 974–979], Nicolae [II, 979–991], Sisinie [I, 996–998], Serghie [II, 1001–1006], Eustatie [1019–1025], Alexie [1025–1043], Mihail [I Kerularios, 1043–1058], Constantin [III, 1059–1062], Ioan [VIII Xifilin, 1064–1075], Cosma [I, 1075–1081], Eustratie [1081–1084], Nicolae [III, 1084–1111], Ioan [IX, 1111–1134], Leon [1134–1143], Mihail [II, 1143–1146]⁵⁵, Luca [1157–1169], Mihail [III, 1170–1178], Hariton [1178–1179], Teodosie [I, 1179–1183], Vasile [II, 1183–1186], Nichita [II, 1186–1189], Leontie [1189], Dositei [1189–1191], Gheorghe [II, 1191–1198], Ioan [X, 1198–1206], Mihail [IV, 1207–1213], Teodor [1213–1215], Maxim [II, 1215–1219], Manuil [I, 1215–1222], Metodie [II, 1240] care luând haina dumnezeiască și îngerească și-a schimbat numele în Acachie monahul, și lui Manuil [II, 1244–1255], care luând haina dumnezeiască și îngerească și-a schimbat numele în Matei monahul, patriarhii ortodocși, veșnică fie pomenirea!

Lui Gherman [II, 1222–1240], slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, care luând haina dumnezeiască și îngerească și-a schimbat numele în Gheorghe monahul, veșnică fie pomenirea!

Lui Arsenie [1255–1267], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, veșnică fie pomenirea!

Lui Iosif [I, 1267–1275, 1282–1283], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, veșnică fie pomenirea!

Lui Atanasie [I, 1289–1293, 1304–1310], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, veșnică fie pomenirea!

Lui Gherasim [1320–1321], preasfințitul patriarh, veșnică fie pomenirea⁵⁶!

Lui Isaia [1323–1334], preasfințitul patriarh, veșnică fie pomenirea⁵⁷!

Lui Isidor [1347–1349], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, veșnică fie pomenirea!

Lui Calist [I, 1350–1354, 1355–1363], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, veșnică fie pomenirea!

Lui Filotei [Kokkinos 1354–1355, 1364–1376], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, care s-a luptat cu tărie în cuvinte, fapte, discuții, învățături și scrieri pentru Biserica lui Hristos și dogmele ei drepte, veșnică fie pomenirea!

[la Tesalonic:] Lui Filotei⁵⁸, preasfințitul patriarh ecumenic, care cu mii de lupte și osteneți și cu zel dumnezeiesc a întărit credința ortodoxă și a surpat foarte bine pe născocitorii ereziilor, care întru mărturisirea

⁵⁴ Omitere a lui Vasile I Skamandrenos (970–974) depus.

⁵⁵ Omiși cinci patriarhi din intervalul 1146–1157: Cosma II Aticul (1146–1147) depus; Nicolae IV Muzalon (1147–1151) demisionar; Teodot II (1151–1152); Neofit (1153–1154) și Constantin IV Chliarenos (1154–1157); toți schimbați de Manuel I Comnenul.

⁵⁶ Omișiunile din intervalul 1260–1303: Nichifor II (1260–1261), Gherman III (1267), Ioan XI Vekkos (1275–1282), Grigorie II Cipriotel (1283–1289) și Ioan XII Cosma (1294–1303) reflectă schisma „arsenită” și conflictul intern legat de acceptarea „unirii” de la Lyon (1275); reconcilierea arseniților a fost obținută în 1310 cu prețul sacrificării memoriei acestor patriarhi, ale căror nume au fost scoase din diptice; la acestea se adaugă Nifon I (1310–1314), depus din motive infame, și Ioan XIII Glykis (1316–1320), poate pentru că, fiind căsătorit, nu a îmbrăcat haina monahală pentru a ajunge patriarh.

⁵⁷ Omis Ioan XVI Calecas (1334–1347), depus în 1347 ca antipalmit.

⁵⁸ Patriarhul Filotei era originar din Tesalonic.

drept-credincioasă a prezidat sfântul sinod [din 1368] în cuvinte și fapte, veșnică fie pomenirea!

Lui Macarie [1376–1379, 1390–1391], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, veșnică fie pomenirea!

Lui Nil [1379–1388], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, care s-a luptat cu tărie în cuvinte, fapte, discuții, învățături și scrieri pentru Biserica lui Hristos și dogmele ei drepte, veșnică fie pomenirea!

Lui Antonie [IV, 1389–1390, 1391–1397], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, veșnică fie pomenirea!

Lui Calist [II, 1397], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, veșnică fie pomenirea!

Lui Matei [1397–1410], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, veșnică fie pomenirea!

Lui Eftimie [II, 1410–1416], preasfințitul și slăvitul patriarh cu fericit sfârșit, care ajungând pe culmea înțelepciunii din afară [profane] și a dumnezeieștii noastre înțelepciuni, dacă de copil a ales viața potrivit lui Hristos strălucind în ea și a hrănit multă râvnă pentru dogmele cele drepte ale Bisericii, iar prin viața, învățăturile, faptele cele bune și discuțiile sale pe mulți i-a călăuzit la viața potrivit virtuții luminând ca o făclie marginile lumii prin piscurile virtuților sale, veșnică fie pomenirea!

<Lui Ghenadie [1454–1464 †1473], preasfântul patriarh ecumenic, care a strălucit în generația noastră ca un luminător în virtute, dar a avut mai mare tărie în înțelepciunea de tot felul și în puterea neîntrecută a cuvintelor, care a luptat strălucit pentru credința ortodoxă și prin cuvinte și prin scrieri și prin discuții și prin învățături, vorbind de multe ori cu îndrăzneală despre dreapta credință cu vitejie neîntrecută a sufletului înaintea împăraților, a celor puternici și a întregului popor, și în toate a învățat și a dovedit sfânta mărturisire și adevărul credinței creștine și a vestit-o în chip mai nobil și însemnat decât orice vestitor, iar mai apoi îmbrățișând și alegând în locul a toate isihia, și-a schimbat în ea viața și petrecerea în chip cuvios și fericit, și așa și-a pecetluit spre laudă veșnică virtutea sa în multe feluri, veșnică fie pomenirea!⁵⁹>

[δ. Mitropoliți ai Tesalonicului]

Lui Dorotei[Vlatis], preasfințitul arhiepiscop al Tesalonicului [1371–1379], care a fost dat cu adevărat ca un dar de la Dumnezeu plinătății cu numele lui Hristos, care prin virtuțile sale deiforme s-a făcut vestit și minunat tuturor și prin exegezele și învățăturile sale părintești și duhovnicești, și înainte de arhierie și după primirea ei, pe toți i-a luminat, și a răbdat multe sudori, osteneli, închisori și maltratări pentru evlavie și dogmele ortodoxe ale Bisericii lui Hristos împreună cu dumnezeiescul și minunatul său părinte și învățător Grigorie [Palama] cel Mare, veșnică fie pomenirea!

Lui Isidor [Glavas], care a fost întru fericit sfârșit preasfințit arhiepiscop al Tesalonicului [1380–1397], care ca o stea luminoasă turma sa prin sfințele lui învățături și exegeze și asemenea Bunului și Întâiului Păstor Hristos s-a îngrijit în tot felul de turma sa și a suportat călătorii îndelungate și orice lucru dumnezeiesc și care duce la mântuire, care i-a învățat pe alții prin cuvinte și a arătat prin fapte el însuși ceea ce îi învăța pe alții, făcându-se prin strălucirile prin virtute și prin înțelepciune cu adevărat egalul celor dinainte sa, veșnică fie pomenirea!

Lui Gavriil, care a fost întru fericit sfârșit preasfințit arhiepiscop al Tesalonicului [1397–1416], care a fost închinat lui Dumnezeu aproape din

⁵⁹ *Cod. Paris. gr. 1294, ed. Oeuvres complètes de Georges Scholarios publiées par Louis Petit, X. A. Siderides, Martin Jugie, vol VIII, Paris, 1936, p. 33*.*

pruncie și a fost cel dintâi în viața monahală, și de aceea a primit ca premiu al virtuții cârmuirea acestei cetăți, care a păzit-o prin multe fapte și cereri la Dumnezeu și care, pe lângă celelalte daruri duhovnicești pe care le avea, era împodobit cu blândețe și iubire și a arătat pururea bunăvoință părintească față de copiii săi duhovnicești, veșnică fie pomenirea⁶⁰!

Lui Simeon, care a fost întru fericit sfârșit preasfințit arhiepiscop al Tesalonicului [1417–1429], care, pe lângă faptul că era plin de înțelepciune duhovnicească mai presus de fire și s-a distins prin conduita și viața ascetică sau îngerească, pe care a realizat-o la culme, prin smerenia potrivit lui Hristos, Temelia virtuților, s-a înălțat potrivit făgăduințelor nemincinoase ale Stăpânului și prin făptuire a urcat la vedere, iar de aici la un semn al lui Dumnezeu a fost pus ca o făclie luminoasă pe sfeșnic și a urcat ca un vestitor al adevărului pe munte înalt și prin dulcile raze ale învățăturilor sale a luminat nu numai mitropolia sa aceasta, ci toată lumea asemenea unui soare, care a arătat la culme ca aproape nimeni dintre toți iubirea de Dumnezeu și de aproapele, și prin cântări sfinte a încununat încă de aici corurile sfinților, a căror viață a râvnit-o și a săvârșit-o, fiind și arătându-se cu adevărat între purtător de Dumnezeu prin obiceiurile lui îngerești, venerabile și deiforme și prin starea sa veselă, care a nutrit un zel fierbinte asemenea unui soare pentru dogmele evlavioase și părintești ale Bisericii și a adăpat-o în fiecare zi cu apa dulce a învățăturilor iar prin graiul său seducător, desfătător și curgător de miere îi atrăgea și ține cu putere la sine pe toți ca o sirenă negrăită, care a ambiționat să-și arate viața ca un mulaj și o pecete a celor vechi, ca un stâlp al dreptei-credințe, un dreptar al virtuții și un model al viețuirii creștinești, iar din toate acestea pe toți oamenii și pe cei ce au altă credință decât noi i-a mișcat spre uimire, minunare, laudă și doxologie a marelui Dumnezeu a toate, veșnică fie pomenirea⁶¹!

<Lui Marcu [Eugenicul †1444] de fericită pomenire, care a fost slăvit mitropolit la Efesului, care în viață, cuvânt și toate felurile de înțelepciune n-a cedat cu nimic în fața celor din vechime în aceste vremuri cele mai de pe urmă și pentru toți cei care se împărtășesc întrucâtva de cuvânt și înțelepciune, care a fost conducător și învățător, care a împodobit în pace Biserica cu multe scrieri și a rezistat apoi cu vitejie în multe cu latinii atât în Italia, cât și aici, care a fost promovată exarh de împărăția și Biserica noastră și așa a biruit în chip strălucit în toate luptele, așa încât înțelepciunea și îndrăzneia lui pentru adevăr au fost admirate și de străini; și măcar că acolo unii au căzut la învoială cu străinii în chip inconștient, iar alții sub constrângere, dar venind mai apoi aici le-a părut rău și de aceea cu pronia suprabună a lui Dumnezeu acum domnește la noi rigoarea în ce privește dogmele părintești și desăvârșita întoarcere de la cei ce cred cele contrare, aproape el singur fiind împreună cu Dumnezeu pricina acestui fapt, pe unii proptindu-i și făcându-i fermi în credință, iar pe cei care se clătinau aducându-i înapoi, și care apoi cu fericit sfârșit a lăsat viața aceasta și s-a mutat în chip norocos la viața cea fericită și veșnică, veșnică fie pomenirea!⁶²>

[9. Epilog]

Sfânta Treime i-a slăvit!

Cerând lui Dumnezeu să fim și noi povățuiți și întăriți prin luptele, isprăvile și învățăturile lor până la moarte pentru dreapta-credință și înduplecându-L să ne arate până la sfârșit imitatori ai viețuirii lor dumnezeiești, fie să ne învrednicim și noi de cele cerute cu harul și milele

⁶⁰ Elogiile lui Isidor și Gavriil au fost alcătuite de Simeon al Tesalonicului.

⁶¹ Autorul elogiului lui Simeon al Tesalonicului e Ioan Eugenicul, fratele faimosului Marcu Eugenicul, mitropolitul Efesului († 1444), sufletul rezistenței ortodoxe la „unirea” de la Florența.

⁶² *Cod. Oxon. Holkham* 78 (115), f. 184v-185r.

marelui și întâiului nostru Arhiereu, Hristos adevăratul Dumnezeu nostru, cu soliile preaslăvitei noastre Stăpâne de-Dumnezeu-Născătoarea și Pururea Fecioara Maria, ale îngerilor celor cu chip dumnezeiesc și ale tuturor sfinților. Amin.